

SZAKDOLGOZAT

KASZÁS-TÓTH TÍMEA

2023. május 5.

MAGYAR AGRÁR- ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM
KÁROLY RÓBERT CAMPUS

SZAKDOLGOZAT

**Az Európai Unió források felhasználása a visegrádi
országokban**

Témavezető:

Dr. Bozsik Norbert

Készítette:

Kaszás-Tóth Tímea

Gazdálkodás és menedzsment

Budapest

2023. május 5.

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	5
1.	Visegrádi együttműködés.....	6
1.1.	<i>A visegrádi együttműködés története.....</i>	6
1.2.	<i>Visegrádi négyek szervezeti felépítése</i>	8
1.3.	<i>Visegrádi Alap fontosabb ismérvei.....</i>	9
2.	V4-ek gazdasági helyzete a rendszerváltás után.....	10
2.1.	<i>Magyarország.....</i>	10
2.1.1.	A bankok szerepe.....	13
2.1.2.	Magyarország fontosabb makrogazdasági mutatói	13
2.1.3.	A válságig tartó időszak áttekintése.....	14
2.2.	<i>Lengyelország</i>	15
2.2.1.	Szolidaritás mozgalom	15
2.2.2.	A rendszerváltás hatása	16
2.3.	<i>Csehország</i>	18
2.3.1.	A cseh rendszerváltás	18
2.3.2.	A rendszerváltás hatása	20
2.4.	<i>Szlovákia</i>	20
3.	Visegrádi országok az EU-s csatlakozás után, és a gazdasági válság időszaka ...	22
3.1.	<i>Magyarország az EU-ban.....</i>	22
3.1.1.	A gazdasági válság Magyarországon	23
3.1.2.	A gazdasági válságot követő évektől napjainkig Magyarországon.....	25
3.2.	<i>Csehország az EU-ban.....</i>	26
3.2.1.	Csehország a gazdasági válság időszakában	26
3.2.2.	A válság kezelése.....	27
3.2.3.	A gazdasági válságot követő évek Csehországban	28
3.3.	<i>Szlovákia az EU-ban.....</i>	28

3.3.1. A gazdasági válság hatása Szlovákiában	29
3.3.2. A válság kezelése	29
3.4. <i>A gazdasági válságot követő évek Szlovákiában</i>	30
3.5. <i>Lengyelország az EU-ban</i>	31
3.5.1. A gazdasági válság időszaka Lengyelországban	32
3.5.2. A válság kezelése	32
3.6. <i>A gazdasági válságot követő évek Lengyelországban</i>	33
4. Uniós források felhasználása a programozási időszakokban	34
4.1. <i>A vísegrádi országokba érkező uniós források</i>	34
4.2. <i>A V4-ek uniós forrásai</i>	35
4.2.1. Magyarország	37
4.2.2. Lengyelország	37
4.2.3. Csehország	38
4.2.4. Szlovákia	39
5. Összefoglalás	41
6. Irodalomjegyzék	43
Egyéb források	45
Táblajegyzék	48
Ábrajegyzék	48

1. Bevezetés

Dolgozatom témájának az Európai Unió források felhasználását választottam a Visegrádi országok tekintetében. A magyar külpolitika szempontjából kiemelt prioritású a V4 Együttműködés. A V4 1991 óta működik, mégis napjainkban lehetünk tanúi a négy ország szoros kapcsolatának. Dolgozatomban azt is vizsgálat alá kerül, hogy Csehország, Szlovákia, Magyarország és Lengyelország miért és miképp alakította meg az Együttműködést, valamint azt is, hogy az egyes országok hogyan tudnak profitálni mindabból a gyakorlatban.

A dolgozatom négy nagyobb fejezetet tartalmaz. Az elemzéshez elengedhetetlennek, hogy a legaktuálisabb történéseket is bemutatásra kerüljenek a régmúltba visszamenőleg, hiszen úgy gondolom a dolgozat csak így adhat egy átfogó képet a Visegrádi Együttműködés történéseiről és a mai helyzetről. Tehát a dolgozat első nagyobb része egy visszatekintés a múltba, a rendszerváltás előtti időszakba. A második nagyobb fejezetben a V4-esek gazdasági helyzetének vizsgálata következik a rendszerváltás utáni időszak tekintetében, míg a harmadik rész a Visegrádi országok EU-s csatlakozása utáni időszakról szólni. Ebben a fejezetben mind a négy ország tekintetében elemzésre kerül, hogy a 2008-as gazdasági válság milyen hatással volt a gazdasági helyzetükre, és az EU-s csatlakozás könnyített-e rajta. Végezetül a dolgozat befejező része rövid kitekintést tesz az uniós források felhasználására is. A dolgozat elkészítésének elsődleges célkitűzése, hogy egy átfogó képet adjon a visegrádi négyek gazdaságpolitikájáról és annak hatásairól, valamint, hogy a négy ország tekintetében minden fontosabb gazdaságpolitikai intézkedés bemutatásra kerüljön.

1. Visegrádi együttműködés

1.1. A visegrádi együttműködés története

1989-90-ben a szovjet vasfüggöny felszámolása után az európai erőviszonyok átformálódtak és új helyzetet teremtett a volt kommunista országoknak. Ezen Kelet-közép Európai államok földrajzi közelsége és a gazdasági változásai miatt logikus lépés volt az együttműködés.

Még 1990 végén a párizsi Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten folytatott hármas megbeszélésen merült fel az együttműködés ötlete. A visegrádi egyezmény létrejöttét az 1335 novemberében tartott hármas királyi találkozó adta, amely annyira sikeres volt, hogy a három királyság gazdasága ekkor élte virágkorát. Az 1991-es találkozón az állam- és kormányfők hasonlóan eredményes korszak kezdetét szerette volna.

1991. február 15-én tartott politikai eseményen született meg a Visegrádi Nyilatkozat. Először három vezető, Václav Havel Csehszlovák Köztársaság köztársasági elnöke, Lech Walesa a Lengyel Köztársaság elnöke és Antall József, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke írt alá. A Visegrádi Négyek ténylegesen 1993-ban lett négytagú, amikor Csehszlovákia békésen kettévált Csehországra és Szlovákiára. (TULOK et al, 2018)

Az együttműködésben Románia is szerepelt volna, de az országban zajló zavargások miatt az akkori miniszterelnök, Ion Iliescu nem akart részt venni a V4-ek munkájában.

Az államfők célja nem egy olyan nemzetközi szervezet létrehozása volt, amely alternatívája lehet más európai szervezeteknek. A három, illetve négy tagországnak párhuzamosan és önállóan kell tárgyalnia más európai szervezettel, de irányítsanak ezekben a kérdésekben.

Az együttműködés célja a térség biztonságának fenntartása, a szovjet csapatok kivonulásának elérése és az ahhoz kapcsolódó politikák összehangolása, illetve a rendszerváltozás tartósságának biztosítása volt.

A Visegrádi Nyilatkozatban öt közös célt fogalmaztak meg az országok:

- az állami függetlenség, a demokrácia és a szabadság helyreállítása,
- a totalitárius rendszer maradványainak felszámolása a társadalmi, gazdasági és szellemi élet minden területén,
- a parlamentáris demokrácia és a modern jogállam kiépítése az alapvető emberi és szabadságjogok tiszteletben tartása mellett,
- a modern piacgazdaság megteremtése,
- az európai politikai, gazdasági, biztonsági és jogrendbe való teljes integráció.

Továbbá a nyilatkozatban kitértek a gyakorlati lépésekre irányuló szándékukra, az alapvető emberi szabadságjogokra, a jog főhatalmára, a toleranciára, a demokratikus rend kiépítésére, és a kisebbségek jogainak biztosítására.

A Visegrádi Négyeknek elsődleges külpolitikai célja volt az Európai Közösségekbe/Európai Unióba integrálódás. (Visegrád Város , 2023)

Egy pár hónappal később a gazdasági együttműködést vizsgálták meg a krakkói csúcstalálkozón. Megfogalmazták a kereskedelem és a tőkeáramlás liberalizálását, valamint a pénzügyminisztériumok és a jegybankok képviselőiből álló munkacsoportok létrehozását. (Dunay, 1997)

1989-ben az Európai Közösség létrehozta a PHARE előcsatlakozási programot, hogy Támogassa Magyarországot és Lengyelországot a rendszerváltás keretein belül folyó gazdasági és politikai átalakulást, és hogy ez a folyamat zökkenőmentesen és visszafordíthatatlanul menjen végbe, 300 millió ECU segínyt folyósítottak mind a két országnak. (PALÁNKAI et al, 2016)

1992-ben egy passzívabb időszak következett a Visegrádi Négyek történetében, ennek számos államközi és belföldi konfliktus volt az oka. Egyik ok Csehszlovákia felbomlás, a magyar-szlovák viszonyok is elmérgesedtek.

Az 1991. februári Visegrádon tartott csúcstalálkozón egy szabadkereskedelmi övezet létesítését határozták el, ez volt a CEFTA. 1992-ben Krakkóban írták alá a szerződést, amely 1994. júliusában lépett életbe. (BLAHÓ és PRANDLER, 2016) A szabadkereskedelmi övezet során elhatározták, hogy a vámokat és egyéb kereskedelmi akadályokat megszüntetik 2001.01.01-ig. Az ipari termékek esetében liberalizálták a forgalmat, viszont az agrár termékek esetében nem irányoztak elő szabad kereskedelmet. A cél az volt, hogy a felek legalább olyan kedvezményeket adjanak egymásnak, amelyek megfelelnek a társulási szerződés kapcsán az Európai Közösség számára nyújtott kedvezményeknek. Később bővítették a tagok listáját, 1996-ban csatlakozott Szlovénia, 1997-ben Románia, 1999-ben Bulgária, 2002-ben Horvátország majd 2006-ban Macedónia. A CEFTA tagság az Európai Unió csatlakozással automatikusan megszűnik. (Bozsik, 2011)

Végezetül 1998-ban Szlovákiát is bevette a három másik tagország, és így 1999 tavaszán a Pozsonyi Nyilatkozatban az Együttműködés fellendülését is alátámasztották. Itt két nyilatkozatot írtak alá a tagok, melyből az első az integráció jövőjét vázolta egy általánosabb formában, míg a második pedig a V4 működési struktúra, melyben megnevezte a rotációs

elnökséget különböző szintű tanácskozásokat. A V4-nek az egyetlen intézményesült formában tevékenykedő szervezete a 2000-ben megalapított Visegrádi Alap. (Boros, 2003)

1997. július 8-án a madridi csúcstalálkozón Magyarország, Lengyelország és Csehország megkezdte a NATO csatlakozási tárgyalásokat. A sikeres tárgyalásoknak, az eredményesen lebonyolított ratifikációs folyamatnak, illetve a hazai népszavazás meggyőző eredményének köszönhetően (a szavazáson résztvevők 85%-a voksolt a tagság mellett) 1999.március 12-én hivatalosan is a NATO teljes jogú tagjává vált Magyarország. (Külügyminisztérium, 2014)

1.2. Visegrádi négyek szervezeti felépítése

A Visegrádi Együttműködés Nyilatkozata nem tartalmazott intézménnyel és szervezettel kapcsolatos semmilyen kitétel és előrejelzést, csak egy érdekközösségen alapuló a Nyugati Európa irányába orientálódó összefogást fektetett le. Ezt követően 1999-ben már megállapodtak a ma is működő rendszerről a Pozsonyi Nyilatkozatban. (International Visegrad Fund, 2021)

A Nyilatkozat tartalma (Hamberger, 2010):

- az elnökségi rendszer alapja, 1 évig mindig egy tagország látja el az elnökségi feladatokat,
- az együttműködés ügyeit mindig az aktuális elnöki tisztséget betöltő ország rendezi,
- mindig az aktuális tagország szervezi a találkozókat, és fejlesztésén, valamint hatékony érdekérvényesítési lehetőségein dolgozik, valamint
- az éppen aktuális elnökséget betöltő ország, programot készít elő, melyben az Együttműködés számára fontos terveket, valamint célkitűzéseket fogalmazza meg. 1999-től 2000-ig az első ilyen elnökséget betöltő ország Csehország volt.

Minden évben két alkalommal kerül sor miniszterelnöki találkozóra és külügyminisztériumi tanácskozásra. A napirenden lévő témákban egy évben többször is összeülnek az aktuális miniszterek. A négy ország diplomatai is tartják a kapcsolatot egymással. A nemzeti parlamentjük rendszeres egyeztetéseket tartanak, annak függvényében, miniszteri,

államtitkári vagy szakértői szinten, hogy milyen fontosságú a problémakör. (GRÜBER és TÖRÖK, 2010)

1.3. Visegrádi Alap fontosabb ismérvei

A Visegrádi Alapot, mint ahogy azt a dolgozatomban legelején említettem 2000-ben hozták létre a regionális együttműködés előmozdítása érdekében a visegrádi régióban (V4), valamint a V4 régió és más országok, különösen a Nyugat-Balkánon és a keleti partnerségi régiókban. Ez egy olyan pénzügyi alap, amely a civil szférát, a kulturális és oktatási, valamint a kutatási kapcsolatok hatékonyabb és gazdaságosabb kialakítását és fenntartását teszi lehetővé.

Az Alap székhelye Pozsony, hivatalos nyelve az angol. Az Alap legfelsőbb döntéshozó szerve a Külügyminiszterek Konferenciája (CM). A konferencia a visegrádi csoport országainak külügyminisztereiből áll, és évente legalább egyszer találkozik egy olyan tagállamban, amely az éves rotációs elnökséget tölti be. A KM meghatározza az összes V4 tagállam éves hozzájárulásának összegét, jóváhagyja az Alap titkárságának eljárási szabályzatát és jóváhagyja az Alap költségvetését. A Nagykövetek Tanácsa jóváhagyja az Alap által finanszírozandó projekteket és vezeti az üléseket, a koordináló szerve pedig a Titkárság. A Titkárság vezetője a Konferencia által megválasztott ügyvezető igazgató, tisztsége három évre szól.

Az Alap főként pályázatok formájában nyújt támogatást, egyrészt határokon átnyúló projektekre, kutatás és fejlesztésekre és turizmus fejlesztésre nyújt pénzügyi segítséget, illetve felsőoktatási tanulmányokhoz. (International Visegrad Fund, 2023)

Összességében elmondható, hogy ha a V4-ek működéséről beszélünk, akkor nem egy kötött együtt működésre kell gondolni, mivel a tagországok csak abban az esetben találkoznak, amennyiben az érdeküket szolgáló közös stratégiai megbeszélésre van szükség. Ezzel a tagországok el tudják kerülni az esetleges érdek ütközéseket, valamint így egy sokkal rugalmasabb együttműködést tud létrehozni, mely megfelelően tud alkalmazkodni a politikai- és erőviszonyokhoz. (SKRZYPEK és SKÓRA, 2017)

Lényegében a fentiek alapján elmondható, hogy a sikeres együttműködés tovább fejlesztésének az alapja, az összes tagország részéről az a sikeres érdekképviselés. Valószínűleg ettől függetlenül a V4 nem fog egy szoros integrációvá válni a későbbiekben sem, de legalább van esély arra, hogy Európa keleti fele egy közös összefogást fog tanúsítani.

2. V4-ek gazdasági helyzete a rendszerváltás után

2.1. Magyarország

Magyarország szocialista piacgazdaságát a hatékonyság növelés és a reform ellenőrző intézkedések jellemezték. Az 1960-as évektől, már próbálkoztak a már működő gazdasági rendszer megreformálásával, hogy a magyar gazdasági hatékonyságát és növekedési lehetőségeit fokozni tudják. A magánszektor fejlesztése érdekében a mezőgazdasági tulajdonviszonyokat alakították át. 1968-tól kedvezőbb adózásai lehetőségeket biztosítottak, és kibővítették a működési engedélyre jogosultak körét. Ennek köszönhetően motiváltabbak voltak a vállalatok a profitszerzés tekintetében. A továbbiakban az első öt év pozitív eredményeit sorolom fel:

- az 1 főre jutó fogyasztás növekedése,
- az export növekedése,
- az import emelkedése,
- az alkatrész hiány csökkentése,
- a gazdasági teljesítmény növelése.

Ezeknek a reformoknak a negatívumai, hogy a beruházási tevékenységek és a hatékonyság stagnálása, a külkereskedelmi mérleg folyamatos ciklikussága, ami 1973 után még deficitessé is vált az olaj és alapanyag árak drasztikus növekedése végett. Magyarország állandó problémája lett az eladósodott beruházások és vállalatok folyamatos finanszírozása, és a belső egyensúlytalanság. Az 1980-as éveket a lassú növekedés és az ikerdeficit hatására a magángazdálkodások jog feltételeinek a bővítése jellemezte. (Balogh, 1985)

Magyarországon 1987-be jött létre a kétszintű bankrendszer, majd később 1989 és 1991 között elindult hazánkban a piacgazdaság kialakítása. A magyar kormány gazdaságpolitikájának a tényezői:

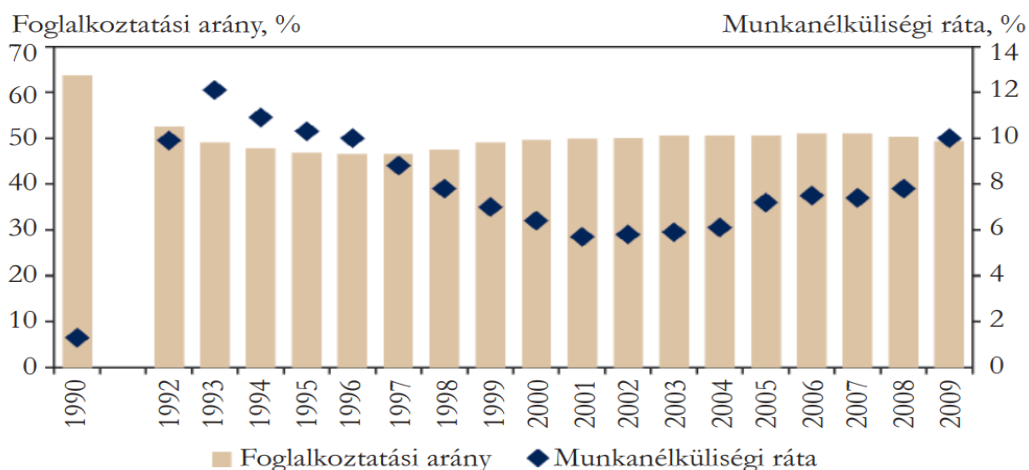
- gazdasági stabilitás,
- a rendszerváltás következményeinek kezelése
- a piaci reformok kiterjesztése.

Minderre azért volt szükség, mert Magyarországon 1990 és 1995 között a magyar GDP lecsökkent, a munkanélküliség rohamosan növekedett, és ez által a foglalkoztatás is romlani

kezdett. Mindehhez még csatlakozott az a probléma is, hogy az egy főre jutó fogyasztás eddigi növekedése stagnálni látszott, és nagy volt az inflációs nyomás is.

A rendszerváltás tükrében változás volt tapasztalható Magyarország népességében, foglalkoztatottságban, illetve a jövedelmi szintek között is. Magyarországon általában csökkenő tendenciát mutatnak a születésszámok, hiszen évről-évre kevesebb csecsemő születik, mint ahány ember elhunyt. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján 1990-ben hazánk lakossága 10 374 823 fő volt, míg napjainkba ez a szám mindössze megközelítőleg 9 676 029 fő körül mozog, mely körülbelül 10 százalékos népesség csökkenést jelent. (KSH, 2023) Mindezt a tendenciát tovább rontja a népességvándorlás, melynek mértéke az Európai Unió csatlakozása óta csak nagyobb lett. Továbbá az életmód változását is kiválóan tükrözi az a jelenség, hogy az esküvők száma felére csökkent a rendszerváltást követő évtizedekben. (KSH, 2010) A rendszerváltás egyúttal magával hozta a munkanélküliség jelenségét is, mely korábban a teljes foglalkoztatás mellett egyáltalán nem létezett. Az 1990-es rendkívül alacsony munkanélküliségi rátához viszonyított erőteljes kiugrást jelentette, hogy 1993-ra 12 százalékot is elérte a munkanélküliségi ráta. Az ezt követő években fokozatosan csökkenő tendencia volt tapasztalható, mely ismét visszapattant a 2008-as gazdasági világválság éveiben 10 százalékra. (1. ábra)

1. ábra - Munkanélküliségi ráta változás a rendszerváltás utáni években (1990-2009)

Forrás: (KSH, Magyarország 1989-2009 a változások tükrében, 2010)

A világválság éveit követve rendkívül ingadozóvá vált a munkanélküliségi ráta a magyar emberek körében, 2013-as csúcsot elérve drasztikus csökkenésnek indult. Ezt a csökkenést

2. ábra- Munkanélküliségi ráta változás a gazdasági világválság utáni években (2009-2022)

The chart displays the percentage of the population aged 65 and over in the United Kingdom from 2009 to 2023. The y-axis represents the percentage, ranging from 0 to 15 in increments of 5. The x-axis represents the year, with labels for 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020, and 2022. The data shows a fluctuating but overall downward trend. The percentage starts at approximately 9% in 2009, reaches a peak of about 12% in 2010, and then generally declines to around 4% by 2023.

Year	Percentage (%)
2009	9.0
2010	12.0
2011	10.5
2012	10.0
2013	10.0
2014	8.5
2015	7.5
2016	6.0
2017	4.5
2018	4.0
2019	3.5
2020	3.0
2021	5.0
2022	4.0
2023	4.0

A jövedelem tekintetében a rendszerváltást követő első években egyértelműen visszaesés volt tapasztalható a háztartások esetében. 1996-ra például átlagosan 25 százalékkal kerestek kevesebbet a háztartások, mint korábban. Ehhez képest 1989-es bázisához viszonyítva a 2006-ig 20 százalékkal nőtt a reálkereset-index, tehát jelentős visszapattanás volt tapasztalható mindössze egy évtized alatt. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a következő mértékű tendencia tapasztalható a jövedelmek alakulásának tekintetében 1991-től napjainkig. (1.táblázat)

Év	Egy keresőre jutó reálkereset <i>1990=100,0%</i>	Egy főre jutó reáljövedelem
1991	93	98,3
1992	91,7	94,9
1993	88,1	90,3
1994	94,5	92,7
1995	82,9	87,7
1996	78,8	84,7
1997	82,7	84,9
1998	85,6	86,9
1999	87,7	88,1
2000	89	90
2001	94,7	95,1
2002	107,6	100,6
2003	117,4	107
2004	116,1	112
2005	123,50	117,2
2006	127,90	118,5
2007	122,00	113,2
2008	123,00	110,9
2009	120,20	106,6
2010	122,30	105,6
2011	125,40	109,6
2012	121,10	106,8
2013	124,90	108,9
2014	128,90	113,4
2015	134,60	117,1
2016	144,50	121,5
2017	159,30	129
2018	172,50	138,9
2019	185,90	145,6
2020	197,30	143,6
2021	204,10	155,5

12

2.1.1. A bankok szerepe

A Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyminisztérium közös feladatának tekintette, hogy az államadósság struktúráját javító és stabilizáló stratégiáját megalkossa. A külső adósságok kezelésére költötte a valuta tartalékokat, valamint arra törekedtek, hogy a folyó fizetési mérleg többletét fent tudják tartani. Szoros monetáris és költségvetési kontrollt javasoltak. Ennek az eredményeként a külföldi közvetlen tőkebefektetések növekedni kezdtek. Mindazonáltal ez a növekedés nem tudta megakadályozni a külkereskedelmi mérleg hiányt. A külkereskedelmi mérleg egyenlege romlott az emelkedő belső fogyasztás miatt, illetve a kölcsönök a folyó fizetési mérleg hiányát, valamint az inflációs nyomást növelték. A rendszerváltás után a költségvetési hiány finanszírozását piaci alapokra emelték, melynek oka az volt, hogy a kereskedelmi bankok nem tartották annyira kockázatosnak az állam általi hitelezést, a magánszféra beruházásaival szemben, ami pedig tovább növelte a költségvetés hiányát. 1992-ben már egyértelműen látszott, hogy ez a finanszírozási forma nagyon magas adósság-GDP arányt eredményez. Mindez a romló költségvetésen kívül, a folyó fizetési mérleg hiányának növekedéséhez is vezetett.

2.1.2. Magyarország fontosabb makrogazdasági mutatói

Az előző részben felsorolt emelkedő munkanélküliség és infláció, a csökkenő GDP, valamint az ikerdeficit kialakulása egyértelművé tette, hogy az államnak lépéseket kell tennie az ügyben. A magyar gazdaságpolitikában nagy szerepet kapott a lakosság anyagi biztonságának a megemlése, valamint az életszínvonal romlásának a lassítása. Ennek ellenére Bokros Lajos nevéhez fűződő megszorító csomagot alkottak. Ennek célja a költségvetési hiány csökkentése volt, melynek következménye a közszféra leépítése, a behozatali vámkiegészítés és az adók megemlése, valamint a nyugdíjrendszer reformja. Emellett fontos volt Magyarországnak a nemzetközi versenyképesség növelése. ezért a forint egyszeri 9 százalékos leértékelését, valamint a csúszó paritásos árfolyam bevezetését irányozták elő.

Az OECD által közölt adatok alapján a költségvetési hiány és a bruttó államadósság csökkent az intézkedések hatására. A belső kereslet drasztikusan visszaesett, mely által a GDP növekedése lelassult. Ebben az időszakban a reálbérek nagyot zuhantak, és az egy főre jutó fogyasztás több mint 5 százalékkal csökkent. Mindezek ellenére a tőkebeáramlás

továbbra is pozitív volt, az export emelkedett. A csomag pozitív hatása 1997-re kezdett érezhetővé válni. A GDP növekedési üteme, már meghaladta a 4 százalékot, a beruházások és az export megemelkedett látványosan. 1999-re az OECD a magyar gazdaságot versenyképesnek ítélte meg, azonban további intézkedésre hívta fel a figyelmet, többek között az alábbiakra:

- a külföldi, privatizált magyar vállalatok termelékenysége meghaladja a magyar befektetők tevékenységét, emiatt a hazai cégek kisebb hatékonysággal és piaci részesedéssel tudnak termelni,
- a kis- és középvállalati szféra hitelezése nem történt meg bankszektorban,
- a munkaerőpiac strukturális problémái,
- az egészségügyben és a nyugdíjrendszerben fellelhető problémák. (Tóth, 2016)

2.1.3. A válságig tartó időszak áttekintése

1998 és 2002 közötti kormányzati ciklus első két évében, a magyar makroszintű mutatókban pozitív irányú változás következett be. Az infláció és a munkanélküliség csökkent, az államadósság már fenntartható szintűvé vált, és a költségvetés egyenlege is javulást mutatott. A költségvetés hiánya és az államadósság 2001 után kezdett növekedni, és újra kialakult az ikerdeficit. A szükséges intézményi reformok elmaradtak. A versenyképességet akadályozta, hogy a megtakarítások és a beruházási ráta csökkent.

A kiadásnövelő politika 2002-ben folytatódni látszott, mely tovább rontotta a költségvetési adatokat. Az államadósság tovább emelkedett, és a gazdasági növekedés is lelassult, ami már az exportot is érintette. A keresletet növelte a közszféra bérének emelése, ez által a forint felértékelődött, mely rontotta a folyó fizetési mérleget.

A Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyminisztérium közös feladatának tekintette, hogy az államadósság struktúráját javító és stabilizáló stratégiáját megalkossa. A külső adósságok kezelésére költötte a valuta tartalékokat, valamint arra törekedtek, hogy a folyó fizetési mérleg többletét fent tudják tartani. Szoros monetáris és költségvetési kontrollt javasoltak. Ennek az eredményeként a külföldi közvetlen tőkebefektetések növekedni kezdtek. Mindazonáltal ez a növekedés nem tudta megakadályozni a külkereskedelmi mérleg hiányt. A külkereskedelmi mérleg egyenlege romlott az emelkedő belső fogyasztás miatt, illetve a kölcsönök a folyó fizetési mérleg hiányát, valamint az inflációs nyomást növelték. Szigorúan

az elmúlt éveket vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy Magyarország termék-külkereskedelmi egyenlege javul, az import oldal fokozatosan mérséklődik, míg az export élénkül. A legfrissebb adatok szerint 2023 februárjában az export érték, folyó áron 12 632 millió euró volt, míg az import 12 119 millió euró, tehát a változás értéke folyó áron kifejezve 513 millió euró, amely 749 millió euróval több, az előző év adott időszakához képest. (KSH, 2023)

A rendszerváltás után a költségvetési hiány finanszírozását piaci alapokra emelték, melynek oka az volt, hogy a kereskedelmi bankok nem tartották annyira kockázatosnak az állam általi hitelezést, a magánszféra beruházásaival szemben, ami pedig tovább növelte a költségvetés hiányát. 1992-ben már egyértelműen látszott, hogy ez a finanszírozási forma nagyon magas adósság-GDP arányt eredményez. Mindez a romló költségvetésen kívül, a folyó fizetési mérleg hiányának növekedéséhez is vezetett. (Tóth, 2016)

2.2. Lengyelország

Lengyelországra is elmondható az a felfogás, hogy egy független rendszert akartak létrehozni, ahol meg tud valósulni a polgári szabadság és a parlamenti demokrácia. Lengyelország a többi országhoz képest, azonban egy másféle úton indult el. Lengyelországban a társadalmi összefogás példátlan volt. A lengyeleknél már 1964-től érezhető volt a rendszerváltásra való törekvés. A fennáll állami szocializmus helyett egy öngazgató rendszer volt az elképzelés, ezért céljaként azt tűzte ki, hogy a termelési viszonyokat a bürokrácia uralmának elmosásával kell elérni. (Mitrovits, 2009)

2.2.1. Szolidaritás mozgalom

A Szolidaritás mozgalom 1980-1981-ben alakult. Egy közvetlen demokrácián alapuló az államtól független, melyben az állampolgárok többsége részt vett. Azonban a mozgalom egyes résztvevői nem értettek egyet mindenben, de a legfőbb vitaforrás a Szolidaritás kongresszusán elfogadott elvek, melyek nem hangsúlyozták a munkások öngazgató rendszerét eléggé. ennek a vitának a vége az 1981-ben bevezetett hadiállapot lett. A vezetőknek el kellett fogadni, hogy a rendszert nem lehetett megváltoztatni, a lehetőségeik egyre kisebbek lettek, így arra jutottak, hogy a pártot ne lehet kihagyni és a politikai

kereteken kívül nem lehet rendszert váltani. A Szolidaritás mozgalom vezetői elindultak a piacosítás és a privatizáció felé. 1988 tavaszán az áremelkedések miatt sztrájkhullám indult, melyet első körben a hatalom meg tudott akadályozni, azonban még ez év nyarán a munkások letették a munkát. A vezetőség kétféleképpen reagálhatott. Vagy tárgyalnak, vagy ismét elindítják a hadiállapotot. Végül a tárgyalások mellett döntöttek, de ennek feltételül szabták a sztrájkok beszüntetését. 1989 év elején megkezdődtek a tárgyalások, és megállapodtak az új politikai rendszer kialakításában. Mindez részben szabad választásokat hozott, és létrejött az államfői tisztség.

2.2.2. A rendszerváltás hatása

1988 őszén a Központi Bizottság elfogadta a „Nemzetgazdaság konszolidációja tervének elveiről” szóló dokumentumot. Ennek alapján elkezdődött a piacgazdaságra való áttérés. Létrehozták a kétszintű bankrendszert, így a Nemzeti Bank helyett körzeti bankokat hoztak létre, szám szerint kilencet. Engedélyezték a magánbankok alapítását, az állami vagyon magánosítását, és legalizálták a valuta kereskedelmet. (Mitrovits, 2009)

A liberalizáció hatására a termelés növekedett, és ez által értékesíthetetlen tartalékok keletkeztek. A kormány úgy döntött, nem támogatja tovább a cégeket, hanem más intézkedéseket hajt végre. (Bokros, 2007)

Az új intézkedések célja többek között a hatalmas infláció és az államháztartási hiány lecsökkentése volt.

Ennek a tervnek a megvalósulásához szükséges legfontosabb intézkedései a következő (JOHNSON és KOWALSKA, 1994):

- az árfolyam rögzítése és a vámtételek egységesítése,
- az adóterhek megemlése,
- a forgalmi adó kiterjesztése,
- az SZJA bevezetése,
- az állami deficit csökkentése,
- hitelek drágítása és a hitelkedvezmények eltörlése stb.

Ezeket a döntéseket az IMF támogatta, és készenléti hitelt biztosított Lengyelország számára. Azonban a költségvetési hiánycél túllépése miatt, ezt 1991-ben felfüggesztette. 1992-től kezdett Lengyelország felállni a rendszerváltást követő válságból. Ennek ellenére

a költségvetési egyensúly megteremtése még mindig gondot okozott, hiába a reálmutatók javulása és az infláció mértékének a csökkenése.

1995-ben már sikeresebben teljesített, mely főleg az exportnak volt köszönhető. Lengyelország árai versenyképesek voltak, ennek volt köszönhető az exportból származó bevétel. 1994-től már a belföldi kereslet is élénkülni látszott, mely a vállalati szférának nyújtott adókedvezmények és a külföldi tőkebefektetéseknek volt köszönhető. Az állami bevételek látványosan nőttek, mely az adórendszer fejlődésének volt betudható. Azonban ennek ellenére sem volt Lengyelország gazdasági fejlődése tökéletes, mivel a munkanélküliség egész 1993-ig nem mutatott csökkenést. Az infláció csökkent, ennek oka a kialakuló ár-bér spirál volt. az átlagbérek nőttek, főleg az állami tulajdonban lévő vállalatoknál. 1995-től negyedévente határozták meg a maximális béremelés szintjét a bérnövekedés megállítására.

A rendszerváltás Lengyelországban is jelentős gazdasági és társadalmi változásokhoz vezetett. Egyrészt az ország gazdasága átalált a központi tervgazdaságból a piacorientált gazdaságba, ami azt jelentette, hogy a kormány már nem irányította az iparágak és vállalkozások többségét. Ez az állami tulajdonú vállalatok privatizációjához és a külföldi befektetések növekedéséhez vezetett.

A piacorientált gazdaságra való áttérés a gazdasági növekedés megugrását is előidézte, így Lengyelország Európa egyik leggyorsabban növekvő gazdaságává vált, melyet a megnövekedett külföldi befektetések, az export és a vállalkozói szellem hajtotta. Magyarországhoz hasonlóan Lengyelország is nagyon magas államadóssággal rendelkezett. Az 1990-es évek végén már azonban ez az adósság fenntartható mértékűvé csökkent, és a gazdaságban dinamikus fejlődés mutatkozott. Továbbra is magas volt az ország állami újraelosztás mértéke, és mindemellett a fiskális politika is 1998-ban már lazulást mutatott. A vállalatok veszteségesen működtek, és komoly fizetési hátralékot halmoztak fel, ami csökkentette az állami bevételt. A betegségi és rokkantsági nyugdíjak magas szintje nagy terhet rótt az államháztartásra. Lengyelország gazdaságának leggyengébb pontja ebben az időszakban mégiscsak a munkaerőpiac volt, melyet az sem segített, hogy a reálbérek gyorsan nőttek, és magasak voltak az adóterhek. 1998 és 1999 között a gazdaság növekedése megtorpant, amely nagyrészt az export lehetőségek beszűkülése és a nemzeti bank szigorú monetáris politikájának volt betudható.

A rendszerváltást megelőzően, 1980-as években az infláció is jelentős probléma volt Lengyelországban, a kormány által bevezetett szigorú monetáris politika az infláció jelentős csökkenéséhez vezetett. A gazdasági változások mellett a társadalmi változások is jelentősek

voltak, egyrészt a polgári szabadságjogok bővültek, a kormányzat demokratikusabb lett, mely megmutatkozott az utazási korlátok eltörlésében és a média függetlenebbé válásában. Noha a piacorientált gazdaságra való átállás nem volt mentes a kihívásoktól. Az egyik legnagyobb kihívást a magas munkanélküliségi ráta jelentette, Magyarországhoz hasonlóan azonban idővel a munkanélküliségi ráta fokozatosan csökkenni kezdett. A 2000-es év elején a GDP növekedése lassult, és a költségvetési hiány mellett magas volt az államadósság, amely miatt ikerdeficit alakult ki.

2.3. Csehország

A rendszerváltás elindítója az 1989-ben lezajló „Bársonyos Forradalom”. A rendszerváltás a polgárok gyakori utcára vonulásnak volt köszönhető. A rendszer átalakítása után már lehetőség volt a gazdaság reformjára is. Az új reform, hasonlóan Lengyelországhoz egy sokkterápiára épült. Hiperinfláció alakult ki, és bevezették a tömegprivatizációt. Költségvetése kiegyensúlyozott volt és az államadóssága fenntartható mértékű. (Gál, 2005) A befektetési alapok az öt legnagyobb bank tulajdonába voltak. A bankok voltak a vállalatok tulajdonosai és hitelezői is, mely valószínűsíthető, hogy az egyik oka volt az 1989-ben kialakult pénzügyi válságnak. Ez a magánosítás és a sokkterápia gazdaságban hatékonynak bizonyult. (MLCOCH et al, 2000)

2.3.1. A cseh rendszerváltás

1995-ben a Cseh Köztársaság már a legdinamikusabban fejlődő és az egyik legkedvezőbb makrogazdasági mutatókkal rendelkező országgá vált. A piacgazdaság kialakulásával a vállalatok a nyereség reményében többet termeltek, viszont a fogyasztók nem vásárolták a termékeket, hiszen a piacok nyitottá tételével hozzájuthattak a jobb minőségű import termékekhez. Ezért a vállalatoknál nagy mennyiségű eladhatatlan termék halmozódott fel, és a csőd közeli állapotba kerültek. Lengyelországhoz hasonlóan a kormány nem támogatta a vállalatokat. (Bokros , 2007)

1996-ra ár a cseh gazdaság fellendülése egyedülállónak számított. Azonban 1994 és 1996 között az aggregált kereslet folyamatosan emelkedett, ami a külföldi tőke beáramlásának és a rögzített árfolyamnak volt betudható. Mindez magasabb inflációt és a külkereskedelmi mérleg deficitjét eredményezte. (IMF, 1998)

A külső egyensúlytalanság növekedésének megállítására az ország vezetése egy szigorú monetáris és fiskális politikát kezdett alkalmazni. Ennek a tartalmi elemeit az alábbiakban ismertetem (Sass, 2005):

1. A rögzített árfolyam endszerről áttérte a „piszkos” árfolyam „lebegtetésére”.
2. Az állami kiadásokat lecsökkentették.
3. Új adónemek és vámpótlék bevezetése.
4. Jegybanki alapkamat megemelése.

A gazdaság problémája a szigorítások bevezetésével nyilvánvalóvá vált, ami nem volt más, mint a strukturális reformok hiánya és a privatizáció nem megfelelő alkalmazása. 1999-től kezdett az ország gazdasága újra növekedésnek indulni, mely az exportnak volt köszönhető. Eddigre már a célországok köre is változott. Az EU tagállamok irányába 18 százalékkal nőtt az export, a volt szocialista országokban pedig lecsökkent 10 százalékkal. A kormány a fejlődés segítése érdekében megnövelte a lakásépítési és az infrastrukturális célú kiadásokat, azonban ez a költségvetési deficit további növekedését okozta. (Sass, 2005)

A következő évben szigorítást vezettek be az előzőek elkerülése érdekében. Ennek a finanszírozása a privatizációból befolyt bevételből lett megoldva. Csehországnak ezek után lehetősége nyílt arra, hogy egy növekedési pályára állítsa a gazdaságát, ennek érdekében azonban le kellett volna csökkentenie az állami újraelosztás mértékét. Mindezt Csehország vezetőinek strukturális reformokat kellett volna bevezetnie, legfőképp az adó és a nyugdíjrendszer tekintetében, valamint a közszféra kiadásainak csökkentésére lett volna szükség. Eztán tovább folytak a gazdaságélénkítő intézkedések. 2002 után Vladimír Spidla lett a kormányfő. Kérdéses volt azonban, hogy az új kormányfő tovább folytatja-e az elődjének a politikáját. A megválasztása után egy évvel azonban már mindenki számára nyilvánvalóvá vált, hogy tervei közt a további megszorítások állnak, így a gazdaság makroszintű mutatói folyamatos romlást mutattak. Az új kormányfő a következőket intézte:

- a lakástakarékossági rendszer állami támogatásait nagymértékben lecsökkentette,
- a közalkalmazottak étszámát csökkentette,
- a közszféra béreit befagyasztotta,
- a nyugdíjkorhatárt megemelte,
- az adóterheket lecsökkentette.

Ezt követően 2004-ben Spidla lemondott a tisztségéről. (OECD 2003)

2.3.2. A rendszerváltás hatása

A cseh rendszerváltás gazdasági és társadalmi változásokat idézett elő. Egyrésről, Lengyelországgal megegyező módon Csehszlovákia is átlépett a központi tervgazdaságból a piacorientált gazdaságba, ami azt jelentette, hogy a kormány levette a kezét a legtöbb iparágról és vállalkozásról. Ez az állami tulajdonú vállalatok privatizációjához és a külföldi befektetések növekedéséhez vezetett. A piacorientált gazdaság fokozta a gazdasági növekedést, külföldi befektetők érkeztek, felélénkült az export. A gazdasági változások tükrében bevezetett szigorú monetáris politikai lépések pozitívan hatottak az igen magas értékű inflációra, jelentős csökkenés volt tapasztalható.

A társadalmi változások is érezhetőek voltak, a csehszlovák emberek polgári szabadságjogai bővültek, a kormányzat demokratikusabb lett, nem utolsó sorban pedig az emberek szabadon átléphették az országhatárt. A munkanélküliségi ráta példája is kifejezetten hasonló a korábbi két országéhoz, hiszen a piacorientált gazdaság értelmében sokan elveszítették munkájukat, megnőtt a munkanélküliségi ráta, melynek mértéke aztán fokozatos csökkenésnek indult.

2.4. Szlovákia

Szlovákia 1993-ban vált függetlené Csehországtól. Igaz gazdaságilag függetlenné vált, a gazdaságpolitikai intézményrendszere azonban Prágában maradt, így a gazdasági és társadalmi problémákkal szakértők nélkül kellett megküzdenie. (BLAHÓ et al, 2021)

Az 1993-as szétválás után a nemzetgazdasági teljesítménye romlásnak indult, de ebből sikerült hamar felállnia és a közeli országok közül még ebben az évben a legalacsonyabb inflációt és a legnagyobb növekedést produkálta. Itt is a növekedés háttérében az export állt, de a későbbi években már átvette a fogyasztás és a beruházás növekedése. 1993 és 1996 között az infláció már több mint a felére csökkent.

1996-ban a makroszintű mutatók stagnáltak, majd romlottak. Ennek egyik oka a már 1989-ben megindult privatizáció, a másik pedig kereslet hullámozása. Mindez okozta még az 1990-es évek elején a külkereskedelmi mérleg többletét, majd 1995-től pedig a deficitjét. Az export növekedése lelassult a szlovák gyenge versenyképessége miatt. A szigorított monetáris és fiskális politikának köszönhetően 1995-ben a költségvetés már gyenge

szufficitet ért el. A reálberek rohamos tempóban nőttek, mely meghaladta a termelékenység növekedésének az ütemét, mely a nemzetközi versenyképességet is rontotta. Mindemellett állandósult a magas munkanélküliségi ráta. A kormány ennek ellenére a magas munkanélküliséget és az elszegényedést nem tudta és nem is akarta megoldani. (IMF, 1998b) 1998-ban a kormány élére Mikulaš Dzurinda került, aki rögtön adóemelést vezetett be és folytatta a privatizációt. A fiskális politikai szigorításoknak köszönhetően a nemzetgazdasági mutatók javultak, de 2002-re a költségvetési hiány újra megemelkedett. Dzurindát választották újra, aki további intézkedéseket hajtott végre:

1. Bevezették az egykulcsos adót, mely azt jelentette, hogy a társasági adó, az SZJ és az ÁFA kulcs is 19 százalék lett.
2. A kisebb adótípusokat megszüntették, ezzel együtt az SZJA kedvezményt is.
3. Az egészségügyi és szociális ellátásban négy magánbiztosítót vettek be, az állami mellé, és bevezették a vizitdíjat. Bezártak kórházakat.
4. A munkanélküliségi segélyt lecsökkentették, 25 év alatt el is törölték.
5. A munkaerőpiacon a foglalkoztatási szabályokat egyszerűsítették, csökkentették a munkaadók adminisztrációs költségeit. (Gyene, 2008)

Dzurinda a szlovák külpolitika megítélését is megváltoztatta, az ország elindult az európai integráció útján. 1997-ben az Európai Unió a csatlakozni vágyó országokat két csoportra osztotta, és Szlovákia nem került be az első körös tárgyalásokra. ennek oka az volt, hogy az EU kijelentette, csak abban az esetben hajlandó tárgyalni Szlovákiával, amennyiben további pozitív változásokat produkál. 1998-ban ez bekövetkezett, és így 1999-ben Szlovákia is megkezdhetette a csatlakozási tárgyalásokat. Az első körös kimaradás miatt, Szlovákia mindent megtett azért, hogy gazdasági és társadalmi szempontból is felzárkózzon az első körös országokhoz, így 2004. május elsején csatlakozhatott az Európai Unióhoz. (HILL és SMITH, 2005)

3. Visegrádi országok az EU-s csatlakozás után, és a gazdasági válság időszaka

Dolgozatomnak ebben a részében megvizsgálom a Visegrádi tagországok helyzetét közvetlenül az Európai Unióba történő csatlakozás után, majd a 2008-as gazdasági válság hatására is kitérek. 2004-ben csatlakoztak a Visegrádi Együttműködés tagországai az Európai Unióhoz. Ebben a részben azt szeretném megvizsgálni, hogy a négy ország a csatlakozás után milyen eredményeket produkált.

3.1. Magyarország az EU-ban

Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz egy folyamat volt, mely a társulási szerződés 1991. december 16-i aláírásával, illetve a kereskedelempolitikai fejezetének 1992. március 1-jei hatálybalépésével kezdődött, és 2004. május 1-én hatályba lépő csatlakozási szerződés aláírásával végződött.

A felkészülés során Magyarország eleget tett a csatlakozás feltételeit tartalmazó koppenhágai kritériumoknak. 2002. december 13-án Koppenhágában az EU jóváhagyta Magyarország csatlakozását az Unióba. Ezután 2003. április 12-én népszavazást tartottak Magyarországon a csatlakozás kapcsán, ahol a résztvevők 83.76 százaléka szavazott a csatlakozásra. 2004. május 1-jén megtörtént hazánk csatlakozása az egyre bővülő Európai Unióhoz, és vállalta, hogy a Maastrichti Szerződés feltételeit teljesíti, és egy belátható időn belül az euró-zóna részévé fog válni. 2005 óta a restriktív intézkedések állandósultak hazánkban. Ennek ellenére a GDP arányos hiány csak minimálisan csökkent, és az államadósság is folyamatosan növekedett, valamint a forint is folyamatosan veszített az értékéből. (European Commission, 2006) 2007. december 21-én aláírásra került a Schengeni egyezmény, amely biztosítja az állampolgárok valódi mozgásszabadságát.

Ezeknek az oka az volt, hogy a gazdaságot még mindig az export és a beruházás vezérelte, és az állami és lakossági fogyasztást egy mesterséges növelésre épülő irányba indították. Mindezt egy hiteltől finanszírozott állami költekezéssel, valamint a termelékenység emelkedését meghaladó béremeléssel érték el. Ebből fakadt a későbbi deviza eladósodás, melynek legfőbb oka, hogy a jegybank nagyon magasan tartotta az alapkamatot, és a devizában való hitelezés olcsóbb megoldás volt, mint a forintban történő. (Béza, 2013)

2006-ban a választások után a magyar kormány a Magyar Nemzeti Bankkal közösen kidolgozta a Magyarország Konvergencia Programot, melyet az Európai Unió elfogadott. 2007-re így már a költségvetés egyenlege a tervezetthez képest nagyot javult, ami valószínűsíthető, hogy az adóemeléseknek, és az adóbeszedésnek volt köszönhető. (Béza, 2013)

2008-ra a belső kereslet és a foglalkoztatottság csökkent, és a költségvetési javítások csak részben voltak sikeresek, ezért fontos lépésekre volt még szükség, úgymint

- az államháztartás reformálása,
- az állami fogyasztás csökkentése,
- az egészségügy reformálása, valamint
- az oktatás és a nyugdíjrendszer reformálása.

A tagság megannyi szempontból volt előnyös országunk számára: az általános előnyök között említhető meg például a stabilitás, a demokrácia és a biztonság, a növekvő belső piac, mely egyúttal a GDP növekedését is jelentette. Ugyancsak előnyös, hogy a tagság hatására több munkahely vált elérhetővé, nőttek a bérek és nyugdíjak, mindemellett pedig a munkaerő, az áruk, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása is rendkívül előnyös Magyarország számára. Noha, nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az EU csatlakozás értelmében Magyarország részesül az európai strukturális és kohéziós alapokból, és ezeket a forrásokat a kormány fejlesztési tervei alapján oszthatják szét a vállalkozások és egyes kormányzati intézmények között, prioritizálva a gazdaság, közlekedés fejlesztést, társadalmi megújulást, környezet- és energiafejlesztést, és a regionális fejlesztést. Különösen nagy segítséget nyújtanak, hiszen a támogatások többsége nem hitelként, hanem vissza nem fizetendő juttatásként érkeznek az országba. (Bod, 2020)

3.1.1. A gazdasági válság Magyarországon

Magyarország a gazdasági válság idején igen sebezhető állapotban volt. Mivel Közép Kelet leginkább eladósodott országa volt, ezért a tőkekivonás és a spekulációk célpontjává lett. A válság hatására a strukturális problémák még jobban előtérbe kerültek, értem ez alatt a kiterjedt jóléti rendszert és az adórendszer hibáit. (Andor, 2007)

A pénzügyi piacon komoly működési problémák jelesek meg a forint árfolyamának drasztikus esése miatt (valutaválság). A problémákat tetézte az is, hogy a kormány elvesztette a hitelességét.

2008-ban a Nemzetközi Valutaalap (IMF), az Európai Unió (EU) és a Világbank 20 milliárd euró értékű mentőcsomagot nyújtott Magyarországnak az ország gazdaságának stabilizálása és a pénzügyi rendszerbe vetett bizalom helyreállítása érdekében.

2009 tavaszán megalakult a válságkezelő kormány Gyurcsány Ferenc lemondása után, Bajnai Gordon vezetésével. Az elsődleges cél a bizalom visszanyerése, valamint a pénzügyi piacok működésének a helyreállítása. Az MNB ennek érdekében a még 2008 októberében 11,5 százalékra emelt kamatot 2008 decemberére lecsökkentette 10 százalékra. 2009 decemberére ez a kamat már 6,25 százalékos volt. (Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, 2009)

A kormány tervének a lépései (Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája, 2009):

1. Folyamatos egyeztetés a nemzetközi intézményekkel,
2. a devizahittel rendelkezők védelmére kialakított intézkedések kialakítása,
3. bizonyos törvények módosítása a pénzügyi közvetítőrendszer felügyelet tekintetében,
4. a fogyasztóvédelmi szabályok áttekintése a banki hitelezésben érintett ügyfelekre vonatkozóan,
5. a PSZÁF előre tekintő felügyeleti jogköreinek a megteremtése.

2010-ben a FIDESZ Magyar Polgári Szövetség kétharmados többséggel nyerte a választást. Célkitűzései között szerepelt a gazdaságélénkítés és a belső és külső eladósodottság kezelése. A későbbi intézkedéseit ezek a tényezők jellemezték, azonban ez az ellentmondásos gazdaságpolitika piaci bizonytalanságot idézett elő. (Csaba, 2014)

2010-ben és 2011-ben alacsony GP növekedés volt megfigyelhető. 2012-ben azonban a fogyasztás és a beruházás területén csökkenés mutatkozott meg. Az új adók bevezetése segítette a költségvetési deficit csökkenését, azonban ez által az adórendszer kiszámíthatatlanná vált. A munkanélküliségi ráta, valamint a foglalkoztatás javulásnak indult, ebben szerepe volt a közmunka programnak. Ebben az időszakban drasztikusan megugrott a külföldön munkát vállalók létszáma. (KSH, 2014)

A magánnyugdíj rendszer államosításával 2011-ben a költségvetési egyenleg többletet mutatott, ennek ellenére, ha nem vették volna figyelembe a nyugdíj megtakarításokat, akkor az államháztartás hiánnyal zárta volna az évet. A válságot kirobbanása utáni évben a folyó fizetési mérleg egyenlege aktív lett, ami 2012-re már meghaladta a GDP 1 százalékát. Ennek oka a belső kereslet rohamos visszaesése, a beruházások csekély szintje, az import

csökkenése, valamint a lakosság emelkedő megtakarításai voltak. A devizahitelek és az előtörlesztési akciók a forintHITELE állományát csökkentették, azonban a devizában történő eladósodottság aránya még mindig igen magas volt. (MNB, 2013)

3.1.2. A gazdasági válságot követő évektől napjainkig Magyarországon

Magyarország azon országok közé tartozott, amelyeket a 2008-as pénzügyi világválság súlyosan sújtott, hiszen az ország gazdasága már a válság előtt is magas külső adóssággal és jelentős folyó fizetési mérleg hiánnyal küszködött, ami különösen kiszolgáltatottá tette a külső sokkhatásokkal szemben. A válság éveiben jelentős megszorításokkal (állami kiadások csökkentése, adóemelés és a szociális jóléti programok csökkentése) néztek szembe a magyarok a nehézségekkel. Az intézkedések segítettek Magyarországnak átvészelni a globális pénzügyi válságot és helyreállítani gazdaságának stabilitását.

Összességében Magyarország válasza a 2008-as pénzügyi világválságra nagyrészt pénzügyi rendszere stabilitásának helyreállítására, valamint az ország költségvetési hiányának és adósságszintjének csökkentésére összpontosult. Ezek az intézkedések ugyan segítették Magyarországot a válság átvészelésében, de jelentős társadalmi és politikai költségekkel is jártak, amelyek a válság óta eltelt években tovább formálták az ország politikai tájképét.

A V4 országok összehasonlításában szomorúan azt állapíthatjuk meg, hogy a költségvetési hiány 2020-ban hazánkban volt a legmagasabb, a Worldbank adatai alapján ugyanis 96,1 százalékra szökött fel ez az érték, míg Szlovákia esetében például 77,4 százalék volt. (Worldbank, Central government debt, total (% GDP) , 2023) Magyarország esetében a központi költségvetés adósságának javarésze forintadósság 2021-ben 30945,47 milliárd forintot jelentett, a deviza adósság pedig mindössze 6735,39 milliárd forint volt, tehát a teljes adósság körülbelül 18 százaléka. (Kovács, 2021) Lengyelország még ennél is kedvezőbb adatokkal rendelkezik, az ország államadóssága mindössze a nominális GDP 49,3 százaléka 2022-es adatok alapján, noha a négy ország közül Csehország rendelkezik a legalacsonyabb mértékű államadóssággal, mely a nominális GDP 44,1 százaléka.

3.2. Csehország az EU-ban

Az Európai Unió csatlakozás első évében Csehország túlzott deficit eljárás alá került, így a költségvetés konszolidációjára került sor. Mindez azért is fontos volt, mert Csehország célul tűzte ki magának, hogy 201-re az euró bevezetésre kerül az országban. 2006-ra az ország gazdasága GDP növekedést ért el, mindamelllett, hogy az infláció alacsony maradt és a munkanélküliség csökkent, mely valószínűsíthető, hogy az export bővült, a hazai kereslet pedig növekedett. A háztartások fogyasztása megnőtt, és ez a beruházásokat is fellendítette, ami annak volt köszönhető, hogy a foglalkoztatás növekedett és az alacsony árszínvonal is megemelkedett. Mindennek köszönhetően Csehország is elérte a többi Európai Unió ország átlagát. A költségvetési hiány és az államadósság GDP-hez viszonyított értéke lecsökkent. A 2006-os választásokat Mirek Topolánek nyerte. 2009-ig a cseh gazdaság költségvetés deficitje csökkent. Erőteljes keresletnövekedés volt jelen a gazdaságban, annak ellenére, hogy az infláció emelkedett. A reformok közül a vizitdíj, a recept felírási díj és az étkezési hozzájárulás, valamint a szociális juttatások valósultak csak meg. (TÚRY és VIDA, 2012)

3.2.1. Csehország a gazdasági válság időszakában

Csehország vezetősége 2008-ban éppen az Európai Unió elnökségével és a folyamatos belpolitikai helyzettel küzdött. 2008 év végén még a kormány reménykedett abban, hogy elkerülheti az állami beavatkozást, azonban 2009-ben már láthatóvá vált, hogy sürgősen kezelni kell a válságot. A GDP 2009-ben 4,2 százalékkal esett vissza a korábbi évekhez képest. 2009-es mutatók alapján kifejezetten jó helyen állt a válságban, de az ipari termelés és az export mértéke visszaesett. Az ipari termelés 2008 elejétől 2009 elejéig jelentősen csökkent, ennek oka a külföldi tőke és az export csökkenése. Az export csökkenése mellett a hazai kereslet is visszaesett, így a külföldi befektetők száma is csökkent. Emiatt szigorodtak a hitelfelvételi kritériumok, gyengült a korona árfolyama. Az infláció 2008-as átlagértéke 6,3 százalék volt. Az államadósság 2008-ról 2009-re 5 százalékkal növekedett. (FARKAS et al, 2012)

3.2.2. A válság kezelése

A Tómpolának-kormány 2009 februárban létrehozta a nemzeti gazdasági tanácsát (NERV), ami elismert gazdasági szakemberekből állt és fő feladata a krízis elleni terv kidolgozása volt. Ez a terv nem csak a már napirenden lévő feladatokat tartalmazta, hanem kiegészült a kutatás-fejlesztési kiadások növelését, egyes befektetési eszközök esetében gyorsított amortizációt, valamint a társadalombiztosítási járulék átmeneti csökkentését a munkaadók számára.

2008 augusztusban a Cseh Nemzeti Bank csökkentette az irányadó kamatot, 2008 novemberében tovább csökkentette, melynek mértéke 75 bázispontos volt. 2008-2009 között összességében 275 bázisponttal mérséklődött a kamatláb, így 16 hónap alatt 1% alá esett.

A hazai és külföldi kereslet miatt a termelést csökkenteni kellett, ami a munkanélküliség növekedéséhez vezetett. Az iparban 9,3%-os a munkanélküliség, a szolgáltatások és az építőipar területén kis mértékű a csökkenés. Ezért reformokat vezettek be a munkaerő piacon. A munkáltatóknak speciális esetekben jogukban áll részleges munkanélkülivé tenni a munkavállalót, ami a ledolgozandó műszakok, illetve a munkaórák csökkenését jelenti. Bevezették a „Restart” programot, aminek az a lényege, hogy azoknak, akik önként jelentkeznek az átképzési és elhelyezkedési programban, azok nagyobb összegű munkanélküli segítyt ad a kormány. A 2009-2010-es időszakban a cseh kormány 7 milliárd koronát költött a foglalkoztatási programokra.

A kormány szociális kiadásainak a legnagyobb részét a nyugdíjak teszik ki, ezért szükségessé vált a rendszer reformja. Ennek egyik lépése a nyugdíjkorhatár emelése. A kormány 2008-ban két évvel növelte mind a nők, mind a férfiak nyugdíjkorhatárát, így a GDP 1%-nak megfelelő állami kiadáscsökkentést mutatott 2060-ra. 2010-ben egy átfogó reformba kezdtek, amely szerint az állami rendszer mellett egy 3%-os járulékból fizetett magánagat jelentene, illetve ezen kívül a csak állampapírba fektethető alapba is tehetik a pénzüket. Így az állam 30 milliárd koronával csökkentené az állam kiadásait.

Összességében a válságkezelés legfontosabb céljai megvalósulni látszik. 2010 második fele és 2011 eleje között az iparban 13 százalékkal növekedett a kibocsátás, az építőipari 5,6%-kal növekedett az előző időszakhoz képest. Az újbóli ipari fellendülést az gépkocsigyártásnak és a vasszerkezetgyártásnak köszönhető. A térségbe áramló külföldi tőkebefektetések 2010-re 9 százalékkal nőtt.

3.2.3. A gazdasági válságot követő évek Csehországban

A Cseh Köztársaság válasza a 2008-as pénzügyi világválságra nagyrészt a belföldi kereslet fellendítésére és a gazdasági növekedés fiskális ösztönző intézkedésekkel történő támogatására összpontosult, valamint strukturális reformok végrehajtására az ország gazdasági versenyképességének javítása érdekében. Az ország gyors kilábalása a válságból az erős exportszektornak és a versenyképes feldolgozóiparnak is köszönhető. Az ország erős exportszektora és a versenyképes feldolgozóipar hozzájárult a gazdasági fellendüléshez, Csehország igen gyorsan kilábal a gazdasági recesszióból.

A több, mint 10 millió lakost számláló Csehország éves szinten 3,5 százalékos GDP növekedéssel rendelkezik, az országban mért munkanélküliségi ráta még a lengyelországinál is kedvezőbb, mindössze 2,8 százalékos, mely jóval az EU-s mért átlag (6 százalék) alatt van, és az Európai Unió tagországok közül a legalacsonyabb érték, közvetlenül Lengyelország és Málta előtt. (Worldbank, 2023)

3.3. Szlovákia az EU-ban

Szlovákia gazdasági mutatói egyre szebb eredményt produkáltak, de ezzel egy időben a társadalmi jóléti különbségek elmélyültek. A 2006-os választásokon ezért a társadalom a szociál demokrata párt (Smer-SD) reformjai mellett döntött, de Robert Fico folytatta elődje politikáját, egyedül az egészségügy területén hozott új intézkedéseket. Az egykulcsos adót megszüntette a gyógyszerekre vonatkozóan, valamint eltörölte a vizitdíjat. Szlovákia gazdasága lendületesen növekedett. az ipari fejlődés felnövekvőben volt, ami növelte a foglalkoztatottságot, ezért a munkanélküliség csökkent. A háztartások fogyasztása nőtt a foglalkoztatottság és a bérek növekedésének hatására. Ezzel egyidejűleg viszont a beruházások és az állami vásárlásoknak a növekedési üteme belassult. A szlovák gazdaság motorja a járműipar és az elektronikai összeszerelés lett. A folyó fizetési mérleg deficitje folyamatosan csökkent, és az export nagyobb mértékben bővült az importhoz képest. Fico komoly figyelmet fordított arra, hogy az Európai Unióval egyre szorosabb kapcsolatot ápoljon, és az eurót minél hamarabb bevezesse. Szlovákia a korábbi lemaradásait behozta, és élenjáró lett a 2004-ben csatlakozott tíz ország között. 2009. januárban vezette be az eurót a gazdasági válság legsúlyosabb évében. Ennek ellenére sem következett be

inflációnövekedés és a versenyképesség mutatói sem mutattak romlást. (FARKAS et al, 2012)

3.3.1. A gazdasági válság hatása Szlovákiában

A világgazdaság válság következtében a Szlovákia növekedési stratégiája megbukni látszott. Az export lehetőségei beszűkültek, így a gép- és járműgyártás, valamint a műanyag ipar is erős visszaesést mutatott. A több év alatt elért szép eredményeket a gazdasági válság tönkretette Szlovákiában is, ennek hatására a munkanélküliségi ráta 12 százalék lett, míg az előző évben a 10 százalékot sem érte el. Több mint százezren veszítették el a munkájukat, melynek következményeként a fogyasztás olya mértékben visszaesett, hogy ez egy igaz rövid, de deflációs időszakot okozott.

3.3.2. A válság kezelése

A fő lépés, hogy újra növekedjen a szlovák gazdaság és folytatódjon a bérek és az árak reálkonvergenciája. Szigorú fiskális politikával érhető el a növekedés, középtávon kinőheti a válságkezelő csomag miatt keletkező forrásigényt, és a kormányzatnál keletkező többlet a gazdaságot sújtó terhek csökkentésére vagy a szociális különbségére fordítható.

Szlovákiában extrém méretű volt a munkanélküliségi ráta, de a külföldi működőtőke ösztönzésével munkahelyek teremthetők. A külföldi befektetőknek vonzó lehet a stabil jogi és gazdasági háttér, az adminisztratív terhek csökkentése, a foglalkoztatási adók mérséklése. A kormány nem az átképzéseket támogatja, hanem az önfoglalkoztatást és társadalmi vállalkozások kialakítását. Ezeknek a működési alapelve, hogy a dolgozók statisztikai létszámának 20%-ig hátrányos helyzetű munkavállalót foglalkoztatnak, a nyereség pedig képzésre fordítandó. Ezért a kormány adókedvezményeket és egyéb pénzügyi támogatásokat ad. A korengedményes nyugdíjazást visszaszorítják. Önfoglalkoztatás növelésével is létre jöhetnek új munkahelyek, amelyeknek adó- és járulékvonzatai alacsonyabbak. A válság éveiben 2,75%-kal csökkent az önfoglalkoztatók járulékai. Így a dolgozók számának 15%-a lett egyéni vállalkozó.

A termelés korábbi szintjének a helyreállítására a fogyasztás támogatására volt szükség, ezért bevezették a roncsprémium-akciót. Ennek az a lényege, hogy régi személygépkocsikat akciósan, állami támogatással lehet újra cserélni, ezzel ösztönzik a gépkocsigyártást. A program előnye, hogy adóbevételt generál (forgalomba helyezési adó és ÁFA), segít a

termelés fenntartásában és modernebb járművek kerülnek a forgalomba. Hátránya, hogy nem csak hazai márkákra lehet felhasználni a támogatást, a lakossági megtakarítások nem maradnak a tőkepiacon és a program után újra visszaesik a kereslet. A programot kétszer hirdette meg a kormány, az elsőben 1,5 ezer, a másodikban 1000 euró támogatással.

A költségvetési egyensúly megteremtését a bürokrácia hatékonyságának növelésében és a kontrolling szemléletű monitoringban látták. A nyugdíjak emelését az infláció és GDP növekedéséhez kötötték fele-fele arányban. Előtérbe helyezték a vagyoni jellegű adókat, mivel ez több teret enged a lakossági fogyasztásnak és csökkenti a munkavállalók terheit.

Összességében a válságból történő gyors kilábalásnak, a gazdaság újbóli felpörgésnek stabilitást adott, hogy a válság előtt Szlovákia remekül teljesített gazdasági szempontból.

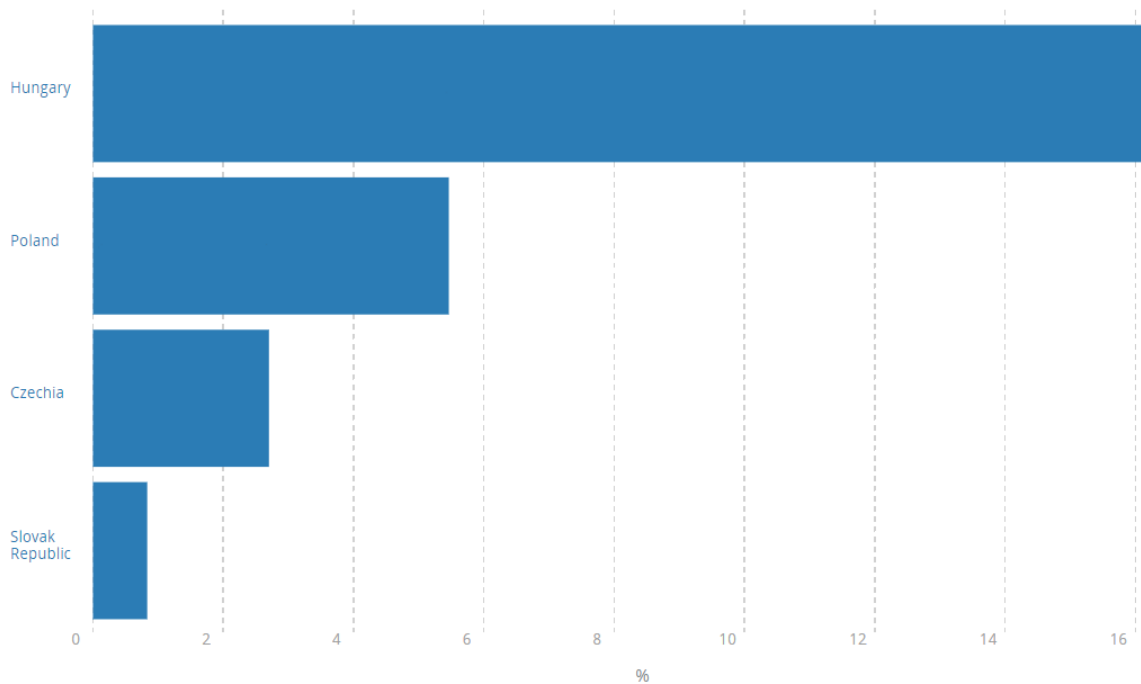
3.4. A gazdasági válságot követő évek Szlovákiában

Összességében Szlovákia válasza a 2008-as pénzügyi világválságra nagyrészt az ország költségvetési hiányának és adósság szintjének fiskális megszorító intézkedésekkel történő csökkentésére, valamint az ország gazdasági versenyképességének javítására irányuló strukturális reformok végrehajtására összpontosult. Az ország gyors kilábalása Csehországhoz hasonlóan a válságból az erős exportszektorának és a versenyképes feldolgozóiparnak is köszönhető.

Jelenleg az 5,5 milliós Szlovákia éves GDP növekedése 3 százalékos, munkanélküliségi rátája viszont az Európai Unió országok átlagán felüli, 6,8 százalékos. Noha infláció mértéke a vizsgált négy ország közül a legkedvezőbb, mindössze 3,1 százalékos, ellenben a lengyel és magyar 5,1 százalékos, és a cseh 3,8 százalékos inflációval.

Igazán érdekes adat még továbbá, hogy a külföldi működőtőke befektetés esetében hazánk kimagasló a négy ország közül. A Worldbank 2021-es adataira hivatkozva a Magyarországra érkező külföldi befektetőknek köszönhető hazánk GDP-jének 16,1 százaléka, Lengyelország esetében ez a számadat mindössze 5,5 százalékos, Csehország esetében 2,7, és Szlovákia esetében a legalacsonyabb: 0,8 százalékos. (3. ábra)

3. ábra - Közvetlen külföldi befektetések a V4-ek országában (a GDP %-ban)

Forrás: (Worldbank, 2023)

3.5. Lengyelország az EU-ban

Lengyelország gazdasági lendületvesztését az Európai Unió csatlakozás visszafordította. 2006-ban megnyíltak az export lehetőségek az ország számára, mely egy hatalmas lökést adott a gazdaság növekedésének. A fogyasztás és a belső kereslet is növekedni kezdett a megelőző évekhez képest. A gazdasági növekedés okán a költségvetés és az államadósság GDP arányos mértéke lecsökkent. Leszek Miller helyét 2004-ben Marek Belka vette át, aki a kormányzása rövid ideje alatt, nem tudta a Hausner csomagot megvalósítani, amely arról szólt volna, hogy 2004 és 2007 között közel 13 milliárd eurós költségvetési megtakarítást érjen el. Mielőtt a belpolitikai helyzet stabilizálódott volna, Belkát még két elnök is követte. A bizonytalan kormányzás mellett 2004 és 2009 között a költségvetés deficitje csökkent. Mindez a gazdaság növekedésének, az adóbevételek növekedésének és a munkanélküliség általi kiadások csökkenésének volt köszönhető. (TÚRY és VIDA, 2012)

3.5.1. A gazdasági válság időszaka Lengyelországban

A válság ellenére Lengyelország 2009-ben is a legdinamikusabban fejlődő országnak számított. A gazdasági növekedés lelassult, de ennek ellenére is végig pozitív növekedési eredményt produkáltak.

A fogyasztás továbbra is bővült, pedig az ipar hozzáadott érték jelentősen csökkent. A közösségi fogyasztás a GDP 18%-t, a bruttó felhalmozás a GDP 25%-t tette ki.

Mivel a lengyel gazdaság elég zárt és magas a belső fogyasztás, ami a válság hatásainak csökkentésében fontos szerepet játszik. Ennek köszönhető, hogy a zloty 35%-os leértékelődése alacsonyabb inflációt generált, mint a forinté.

Lengyelországnak súlyos problémát okozott a munkanélküliség, ami a csatlakozás után javult, de a válság bekövetkeztében ismét romlani kezdett. Ezen a helyzeten tovább rontott a külföldön dolgozó lengyelek hazatérése, így a munkanélküliségi ráta 2009-re 8,2%-ra emelkedett. A foglalkoztatási szint további csökkenése mérsékeli a belföldi keresletet, növeli a szociális támogatások igényét, csökkenti az állam adóbevételeit, ezáltal súlyosbítja az államháztartás egyébként is nehézkes helyzetét.

A pénzügyi válság nem érintette súlyosan a pénzintézeteket, mivel kevesebb devizahitelt halmoztak fel. Ugyanakkor komoly likviditási hiány jelentkezett, mivel a külföldi befektetők igyekeztek kimenekíteni tőkéjüket, így csökken az emberek bizalma a pénzintézetek iránt.

3.5.2. A válság kezelése

Az elodázott strukturális reformok megvalósítása szükségessé vált a költségvetési hiány és a megugró államadósság miatt. A legfontosabb a belső piac védelme, a belső fogyasztás fenntartása, a folyó fizetési mérleg egyensúlyban tartása és a munkanélküliségi ráta növekedésének megfékezése.

A munkanélküliséget növelő hatások csökkentésére létrehozták a Társadalmi Szolidaritási Alapot. Elfogadtak egy 13 intézkedésből álló csomagot, pénzügyi támogatást nyújtottak az új alkalmazottak bérének biztosításához, ezzel akarták fenntartani a foglalkoztatottsági szintet és a munkahelyeket biztosító vállalatokat.

A nyugdíjrendszert is elkezdtek átalakítani, folyamatos nyugdíjkorhatár emelésével, a kedvezményekre jogosultak körének csökkentésével, valamint az egyenruhások nyugdíjrendszerének fokozatos egységesítésével az általános rendszerrel.

Az állampolgárok védelmében a bankbetétek garanciáját 50 ezer euróval növelték, támogatták a lakáscélú hitelek törlesztését a munkanélkülieknek. Bővítették az óvodai férőhelyeket, támogatták a falun és szegény családokban élő fiatalok képzését. Célul tűzték ki az oktatás színvonalának növelését, illetve a szélessávú internet hálózat kiépítését.

A zloty leértékelődése miatt a lengyel kormány 2009. áprilisában megállapodott a Nemzetközi Valutaalappal egy 20,5 milliárdos rugalmas hitelkeretben. Ennek hatására a zloty felértékelődött és kedvezőbb piaci visszajelzéseket kaptak, végül a kormánynak nem volt szüksége a pénz lehívására. (Farkas, Voszka, & Mező, 2012)

3.6. A gazdasági válságot követő évek Lengyelországban

Lengyelország azon országok közé tartozott, amelyek viszonylag jól teljesítettek a 2008-as globális pénzügyi válság éveiben is, részben erős gazdasági alapjainak és körültekintő makrogazdasági politikájának köszönhetően. Az országot azonban továbbra is érintette a válság, különösen az export iránti kereslet visszaesése miatt, a célkitűzés tehát a kereslet minél hamarabb történő felélénkítése volt. A gazdasági növekedés fiskális ösztönző intézkedések révén történő támogatására összpontosult, valamint strukturális reformok végrehajtására az ország gazdasági versenyképességének javítása érdekében.

Összességében elmondható, hogy a lengyelországi rendszerváltás jelentős gazdasági és társadalmi változásokat hozott, amelyek tartós hatást gyakoroltak az országra. A több, mint 37 millió fős Lengyelország átlagosan 6,8 százalékos GDP növekedéssel és mindössze 3,4 százalékos munkanélküliségi rátával rendelkezik. Az infláció mértéke az elmúlt évek alatt növekedett, az ukrajnai orosz invázió folyamatos következményei, valamint a legfontosabb kereskedelmi partnerek keresletének lassulása miatt. Mindazonáltal, Lengyelország ma modern, demokratikus és virágzó ország és az elmúlt évtizedek átalakulása mintaként szolgál a régió többi országa számára.

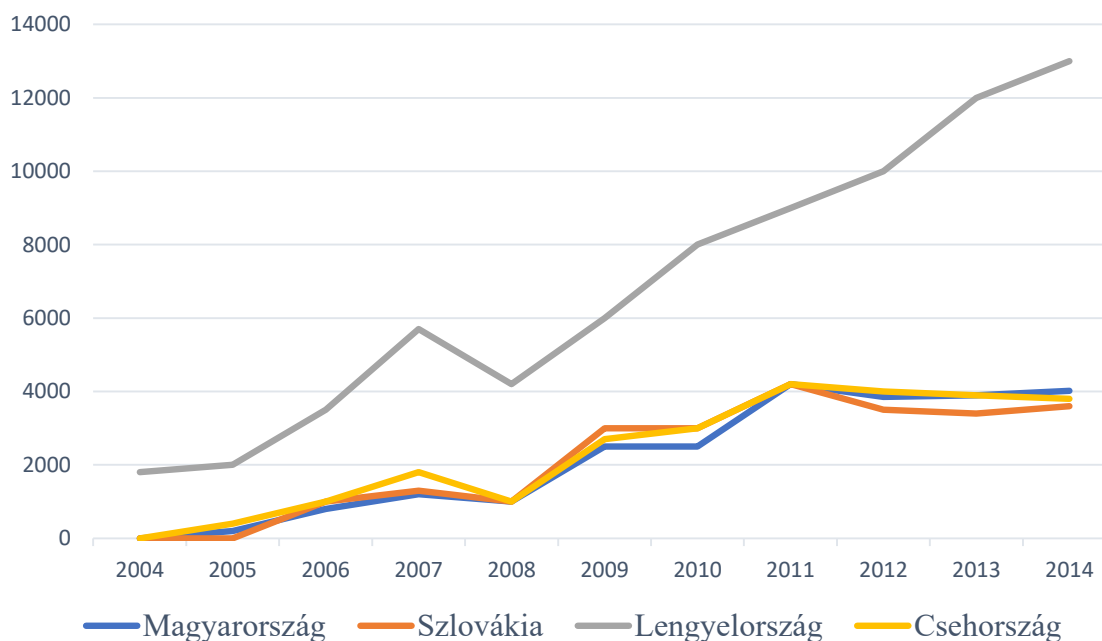
4. Uniós források felhasználása a programozási időszakokban

A visegrádi országok az Európai Unió közös költségvetésében a legnagyobb nettó kedvezményezettjei közé tartozik. Dolgozatomnak ebben a részében szeretném megvizsgálni, hogy pontosan mekkora támogatásban részesült a négy tagállam a csatlakozásuk óta.

4.1. A visegrádi országokba érkező uniós források

Az uniós költségvetésből kapott támogatásokat azzal a céllal kapták az országok 2004 és 2014 közötti években, hogy segítse a felzárkózásukat a többi országhoz. Mind a négy ország kedvezményezett, és a legnagyobb támogatást Lengyelország kapta. (4. ábra) Mindez a következő ábrán jól látszik, Lengyelország kiugró görbét produkál. (Hetényi, 2014)

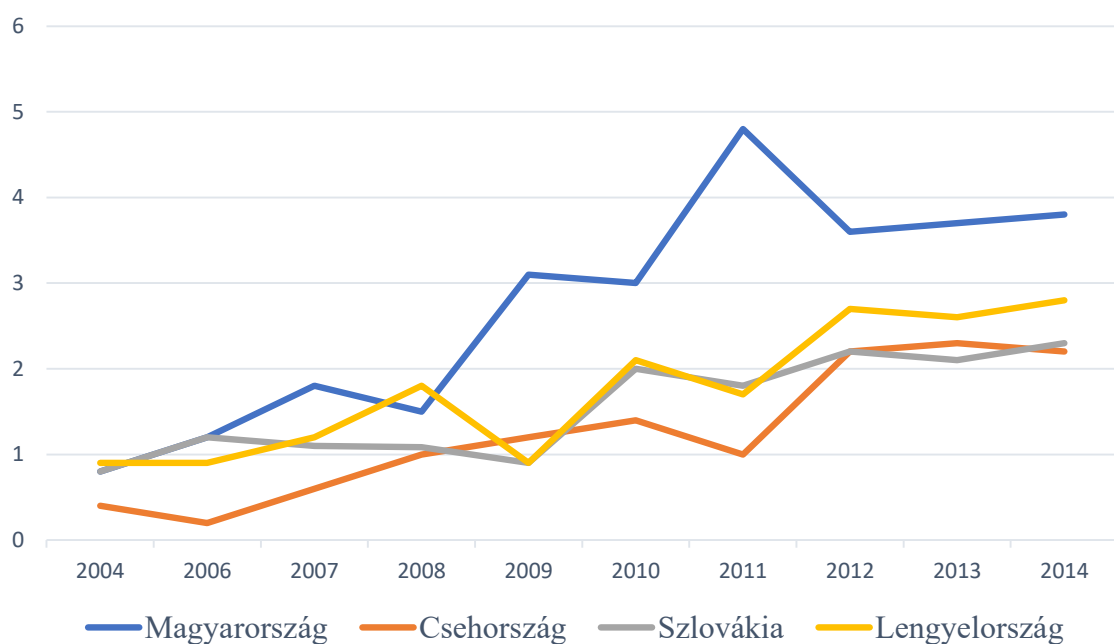
4. ábra Európai Uniós források országok szerinti támogatás szintje 2004-2014 (adatok millió euróban)

Forrás: Hetényi Géza Vitaindító előadása alapján saját szerkesztés

Az mind a két ábrán látszik egyértelműen, hogy mind a négy ország erősen nettó kedvezményezett az EU által. (5. ábra) A második ábrán láthatjuk, hogy Lengyelország mellett Magyarország is kiugró értékeket kapott, míg Csehország és Szlovákia mutatói elmaradnak tőlük. A mutatók ellenére Csehországba és Szlovákiába is történt forrásbeáramlás. Ezek alapján elmondható, hogy az Európai Unió jelentős pénzügyi támogatást biztosított a négy országnak, és ezzel jelentős mértékben hozzájárult a gazdasági növekedéshez. (Hetényi, 2014)

5. ábra GNI arányos nettó támogatási szint az EU Források tekintetében, 2004-2014 között

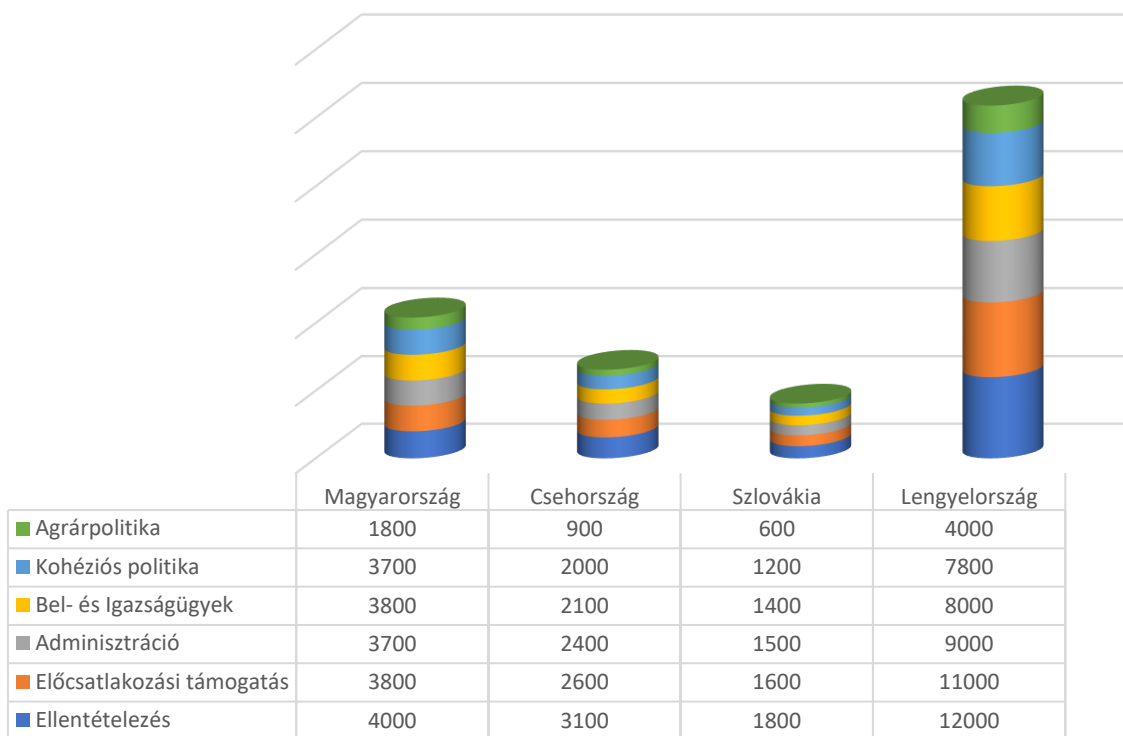
Forrás: Hetényi Géza Vitaindító előadása alapján saját szerkesztés

4.2. A V4-ek uniós forrásai

A vizsgálat során kiderült, hogy Lengyelország kiugróan magas uniós forrásban részesült a csatlakozás utáni években a többi tagországhoz képest, mely a lakossági létszámhoz arányosítva nem meglepő. (6. ábra) A költségvetési támogatás tekintetében vizsgálva az adatokat elmondható, hogy a négy ország közel azonos mértékben részesült. Azonban a megfigyelések alapján az is elmondható, hogy több tagállam is küzd, természetesen önhibáján kívül a források felhasználásában lemaradással. A visegrádi országok csatlakozásuk után egy úgymond átmeneti időszak alá kerültek agrárpolitika és kohéziós

politika területén is, ezáltal csak kisebb lépésben tudták elérni a támogatási szintet. (Bajusz, 2015)

6. ábra Uniós források a visegrádi tagállamokban 2004 és 2006 között (adatok körülbelüli millió euróban)

Forrás: European Commission (2010) alapján saját szerkesztés

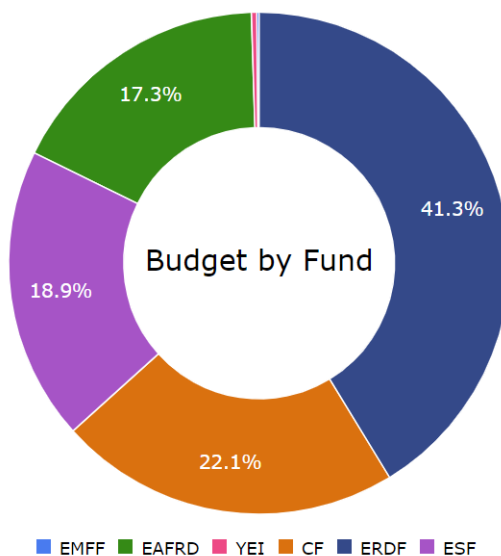
A források megoszlásának a szempontjából elmondható, hogy a visegrádi országok az uniós tagságuk első éveiben nem csak az agrárpolitika és a kohéziós politika keretein belül, hanem az előcsatlakozási támogatások és az ellentételezés területén is komoly forrásokat szereztek be. 2007-től bővítették a visegrádi országoknak befolyó források mértékét. Mind a négy országra igaz, hogy megnövekedett az Európai unióból befolyt támogatások volumene. Ennek ellenére a négy országnak is teljesítenie kellett az előírt befizetési kötelezettségeiket. A legalacsonyabb befizetési részarányt Magyarország teljesítette, míg a legmagasabb Csehország volt. (Bajusz, 2015)

Összességében elmondható mind a négy országra az, hogy a kohéziós politikából kapott források esetében az első időszakban csak források pályáztatására került sor, míg az érdemi kifizetésekre csak az időszak második felében. A tagállamoknál az agrártámogatási szint folyamatosan bővült. Az előzőekben is már bemutatott GNI arányos adatok alakulása érdemben befolyásolja a bruttó nemzeti jövedelem szintjét. (Bajusz, 2015)

4.2.1. Magyarország

Az Európai Bizottság adatai alapján Magyarország 2014-2020 közti időszakra vonatkozó költségvetése 32 milliárd euró volt, melynek legnagyobb részét (41,3%) az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF) jelentette, mely az Európai Unió által allokált európai strukturális és beruházási alapok egyike. (European Commission, 2023) 22,1% a Kohéziós Alapból (CF) érkezett a vizsgált időszakban, mely támogatást nyújt azoknak a tagállamoknak, amelyek egy főre jutó bruttó nemzeti jövedelme (GNI) nem éri el az EU-27 átlaga 90%-át, a támogatás célja, hogy erősítse az EU gazdasági, társadalmi és területi kohézióját. (European Commission, 2023) 18,9% az Európai Szociális Alap (ESF) felől érkezett, a munkahelyteremtés támogatására, az emberek jobb álláshoz jutásának elősegítésére, munkalehetőségek biztosítására. (European Commission, 2023) 17,3% az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EAFRD), a vidéki területek társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóságának erősítése révén. (European Commission, 2023)

7. ábra - Magyarország költségvetése alaponként (2014-2020)

Forrás: (European Commission, 2023)

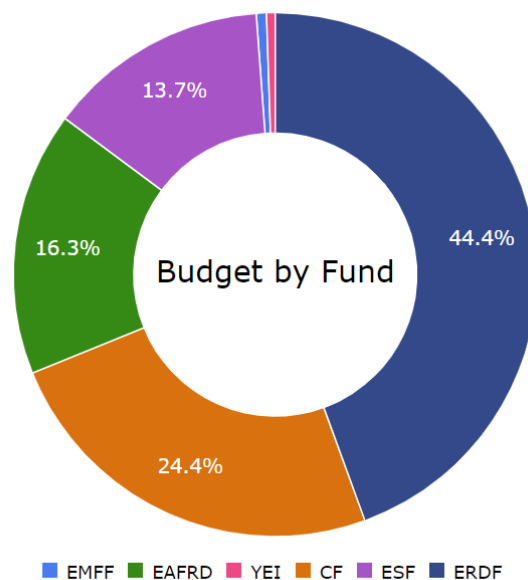
4.2.2. Lengyelország

Lengyelország a 2014-2020-as időszakon belül 91,3 milliárd EUR összegű finanszírozásban részesült, amelyből 78,8 milliárd EUR a kohéziós politikai alapokból származott. Az egyes finanszírozási alapok megoszlása a következő ábrán látható, melynek megfelelően a

legnagyobb mértékben Magyarországhoz hasonlóan csakugyan Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF) jelentette a legnagyobb mértékű támogatást (44,4%), a Kohéziós Alapból (CF) érkezett támogatás mindössze 24,4%-os volt, az Európai Szociális Alap (ESF) felől érkezett támogatás mértéke pedig 16,3%, végül a vidéki területek társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóságának erősítésére 13,7% érkezett. A magyarországi adatokkal összehasonlítva azt tapasztalhatjuk, hogy a Lengyelország jóval nagyobb mértékben részesült EAFRD támogatásban, mint hazánk, ugyanakkor esetükben az ESF hozzájárulás jóval kisebb volt. Az szintén megállapítható, hogy Lengyelország számára nyújtott finanszírozás közel háromszorosa a hazánk számára nyújtott támogatásnak.

4.2.3. Csehország

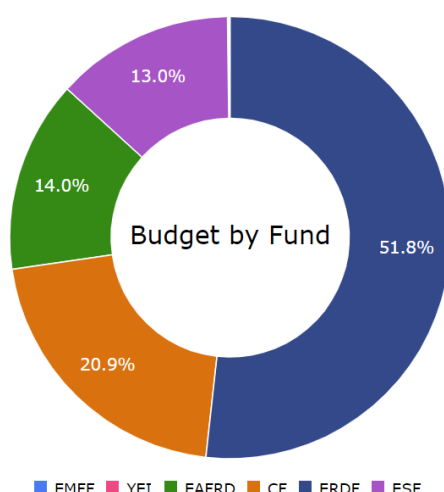
8. ábra- Lengyelország költségvetése alaponként (2014-2020)

Forrás: (European Commission, 2023)

Csehország 25,8 milliárd euró támogatásban részesült a 2014–2020-as programok keretében, amelyből 22,7 milliárd EUR a kohéziós politikai alapokból származott. Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF) nyújtotta itt is a legszignifikánsabb részét (51,8%) a támogatásoknak. A Kohéziós Alapból (CF) érkezett támogatás mindössze 20,9%-os volt, az Európai Szociális Alap (ESF) felől érkezett támogatás mértéke pedig 14%, végül a vidéki területek társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóságának erősítésére 13% érkezett.

9. ábra- Csehország költségvetése alaponként (2014-2020)

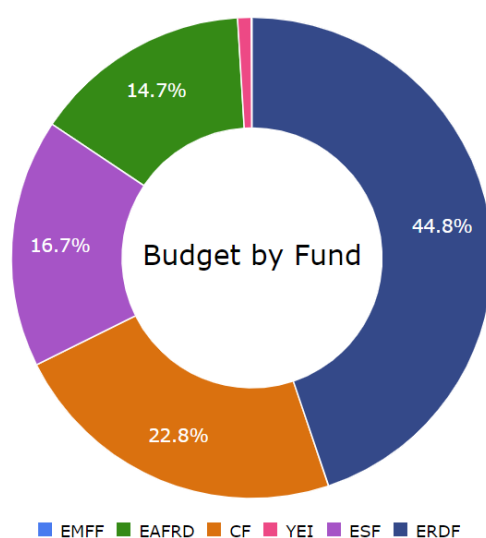

Forrás: (European Commission, COHESION OPEN DATA PLATFORM, 2023)

4.2.4. Szlovákia

A Szlovák Köztársaság összesen 16,6 milliárd EUR összegű finanszírozásban részesült a vizsgált időszakon belül, amelyből 14,3 milliárd EUR a kohéziós politikai alapokból származott. A szlovák adatok Lengyelországhoz hasonlóan legnagyobb mértékben 44,8%-ban az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERDF)-ből származtak, melyet a Kohéziós Alap (CF), követett és Magyarországhoz hasonlóan több finanszírozás érkezett az Európai Szociális Alapból, mint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EAFRD).

10. ábra- Szlovákia költségvetése alaponként (2014-2020)

Forrás: (European Commission, 2023)

A visegrádi országok 2004 óta tagjai az Európai Uniónak, amikor nyolc másik országgal együtt csatlakoztak a világ egyik legnagyobb kereskedelmi tömbjéhez, lehetővé téve az áruk, szolgáltatások és személyek szabad mozgását határain belül. Ez alatt a 19 év alatt az EU jelentős forrásokat biztosított gazdasági és társadalmi fejlődésük támogatására, valamint a szélesebb európai közösségbe való beilleszkedésük elősegítésére. Az EU a visegrádi országok támogatásának egyik fő módja a strukturális alapokon keresztül, amelyek egyedülálló lehetőséget kínálnak olyan hosszútávú társadalmi projektekbe történő befektetésre, amik hatással vannak az emberekre, a szolgáltatásokra és a helyi közösségekre, csökkentik a regionális egyenlőtlenségeket, valamint előmozdítják a gazdasági és társadalmi kohéziót a tagállamokon belül.

A visegrádi országok az uniós strukturális alapok legnagyobb kedvezményezettjei közé tartoznak, az ábrák is tükrözik, hogy Lengyelország kap a legtöbbet, ezt követi Magyarország, Csehország és Szlovákia. Ezeket az alapokat számos projekt támogatására használják fel, beleértve az infrastruktúra-fejlesztést, az oktatást és képzést, valamint a környezetvédelmet. Az EU a strukturális alapokon kívül egyéb pénzügyi támogatási formákat is nyújt a visegrádi országoknak, például kutatási és innovációs, mezőgazdasági és vidékfejlesztési, valamint humanitárius segélyek finanszírozását. Az EU emellett támogatást nyújt a demokrácia és az emberi jogok előmozdításához, valamint az olyan kérdések kezeléséhez, mint a korrupció és a szervezett bűnözés. Az EU által nyújtott jelentős támogatás ellenére az elmúlt években feszültségek alakultak ki a visegrádi országok és az EU között, különösen olyan kérdésekben, mint a migráció és a jogállamiság. A visegrádi országok elkötelezett tagjai az EU-nak, és szorosan együttműködnek a többi tagállammal az európai projekt közös céljainak előmozdítása érdekében.

5. Összefoglalás

Dolgozatomban Európai Unió források felhasználását vizsgáltam meg a Visegrádi országok tekintetében. Megállapítottam, hogy a magyar külpolitika szempontjából kiemelt prioritású a V4 Együttműködés. Dolgozatomban kitekintést tettem arra, hogy Csehország, Szlovákia, Magyarország és Lengyelország miért és miképp alakította meg az Együttműködést, valamint azt is, hogy az egyes országok hogyan tudtak profitálni mindebből a gyakorlatban.

Dolgozatom négy fejezetből áll. Az elemzéshez elengedhetetlennek tartottam, hogy a legaktuálisabb történéseket is bemutassam a régmúltba visszamenőleg, hiszen úgy gondolom a dolgozat csak így adhat egy átfogó képet a Visegrádi Együttműködés történéseiről és a mai helyzetről.

A dolgozat első nagyobb része egy visszatekintésként szolgált a történelemben. A második nagyobb fejezetben a V4-esek gazdasági helyzetét vizsgáltam meg a rendszerváltás utáni időszak tekintetében, míg a harmadik rész a Visegrádi országok EU-s csatlakozása utáni időszakról íródott. Az EU-hoz történő csatlakozás számos szempontból volt előnyös az országoknak: először is, az EU-csatlakozás hozzáférést biztosított ezeknek az országoknak a több mint 500 millió fogyasztót számláló egységes piachoz, ami elősegítette a gazdasági növekedést és új lehetőségeket teremtett a vállalkozások számára. Az EU-tagság azt is lehetővé tette ezeknek az országoknak, hogy külföldi befektetéseket vonzanak, és részesüljenek a megnövekedett kereskedelmi és beruházási áramlásokból. Másodsor, az EU-tagság hozzájárult a demokrácia, az emberi jogok és a jogállamiság megerősítéséhez a visegrádi országokban. Harmadszor, az EU-tagság lehetővé tette a visegrádi országok számára, hogy részt vegyenek számos szakpolitikai területen és kezdeményezésben, mint például a kutatás és innováció, a környezetvédelem és a regionális fejlesztés. Végül az EU-tagság hozzájárult a visegrádi országok biztonságának és stabilitásának növeléséhez keretet biztosítva az együttműködéshez és koordinációhoz olyan kérdésekben, mint a védelem, a külpolitika és a válságkezelés.

Végezetül a dolgozat befejező részében az uniós források felhasználására is kitértem. Céлом az volt a dolgozat elkészítésével, hogy egy átfogó képet adhassak a visegrádi négyek gazdaságpolitikájáról és annak hatásairól, valamint, hogy a négy ország tekintetében minden fontosabb gazdaságpolitikai intézkedést bemutassak. A dolgozat elkészítése során arra következtetésre jutottam V4 előnye az lehet, hogy mobilis struktúrája révén a négy ország

gyorsan tudott alkalmazkodni az európai politikai viszonyokhoz. Az országok valóban csak a politikai problémákra és a jövőbeni célok megoldására figyelnek.

6. Irodalomjegyzék

- ANDOR, L. (2007). *Összehasonlító közgazdaságtan – Globális szemléletben*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.
- BAJUSZ, A. (2015). Az Unió Források jelentősége a Visegrádi tagállamokban. *Közgazdaság* 2015/4, 91-107.
- BALOGH, S. (1985). *Magyarország a XX. században*. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.
- BÉZA, D. (2013). *Kisvállalkozások finanszírozása*. Budapest: Perfekt Kiadó.
- BLAHÓ, A., & PRANDLER, Á. (2016). *Nemzetközi szervezetek és intézmények*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- BLAHÓ, A., CZAKÓ, E., & POÓR, J. (2021). *Nemzetközi menedzsment*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- BOD, P. (2020). *Bevezetés a gazdaságpolitikába*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- BOKROS, L. (2007). *Az állam alkati torzulásainak eredete az átmeneti társadalmakban, A visegrádi országok esete, különös tekintettel Magyarországra, Fecseg a felszín és hallgat a mély – Tudatok és tudatalattik a gazdaságpolitikában;*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- BOROS, F. (2003). A "visegrádi együttműködés" és perspektívája. *Külügyi Szemle*, 2. évfolyam.
- BOZSIK, N. (2011). *Az Európai Unió gazdaságtana*. Budapest: Saldo Kiadó.
- CSABA, L. (2014). A félig tele pohár. *Közgazdasági Szemle*, LXI. évfolyam.
- DUNAY, P. (1997). Regionális együttműködés Kelet-Közép-Európában: befektetés eredmény nélkül? *Külpolitika*, 20.
- FARKAS, B., VOSZKA, É., & MEZŐ, J. (2012). *Válság és válságkezelés az Európai Unió*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar.
- GÁL, Z. (2005). A privatizáció három útja és tanulságai Csehországban, Szlovákiában és Magyarországon. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 7. évfolyam.
- GRÚBER, K., & TÖRÖK, C. (2010). A Visegrádi négyek (V4) Európai Unión belüli együttműködésének szempontjai és tapasztalatai. *Külügyi Szemle*, 9. évfolyam, 52-70.
- GYENE, I. (2008). *A tátrai tigris titkai*. Budapest: Méltányosság Politikaelemző Központ.
- HAMBERGER, J. (2010). Közép-Európa politikai dimenziójának megvalósítási kísérlete: a Visegrádi Együttműködés (V4). *Külügyi Szemle*, 9. évfolyam.

- HETÉNYI, G. (2014). Az EU-tagság 10 évének főbb gazdasági folyamatai a V4 országokban. *Nemzetközi kitekintés*, 120-133.
- HILL, C., & SMITH, K. (2005). *The Council of the: Declaration by the Council of the European Union on Iran, European Foreign Policy - Key Documents*. United Kingdom: Oxford University Press.
- IMF. (1998). *International Monetary Found Staff Country Report - Czech Republic*. Washington: IMF.
- JOHNSON, S., & KOWALSKA, M. (1994). *Poland, The Political Economy of Shock Therapy in Stephan Haggard and Steven B. Webb (eds.), Voting for Reform – Democracy, Political Liberalization and Economic Adjustment*. New York: Oxford University Press.
- KSH. (2010). *Magyarország 1989-2009 a változások tükrében*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- MITROVITS, M. (2009). Az öngazgatás bukása –A neoliberais rendszerváltás Lengyelországban. *Eszmélet folyóirat*, 83. szám.
- MLCOCH, L., MACHONIN, P., & SOJKA, M. (2000). *Economic and social changes in Czech society after 1989 – An alternative view*. Prague: Charles University, Karolinum Press.
- PALÁNKAI, T., KENGYEL, Á., KUTASI, G., BENCZES, I., & NAGY, S. (2016). *A globális és regionális integráció gazdaságtana*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- SASS, M. (2005). *A növekedés és versenyképesség empirikus tapasztalatai három átalakuló ország példáján*. Budapest: International Center of Economic Growth.
- TÓTH, Z. (2016). *A visegrádi négyek gazdaságpolitikája a rendszerváltást követően*. Zalaegerszeg: Budapesti Gazdasági Egyetem Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg, "Mikro-és makrogazdasági folyamatok múltban és jelenben" Kutatóműhely.
- TULOK, P., SÁRINGER, J., PERÉNYI, Z., REMETE, B., & MÁRKY, Z. (2018). *A visegrádi négyek jelentősége, struktúrája és értékei*. Budapest: Külügyi és Külgazdasági Intézet.

Egyéb források

EUROPEAN COMMISSION. (2006). *European Economy - Convergence Report*. Forrás:
Ec.europa.eu:

http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication497_en.pdf

EUROPEAN COMMISSION. (2023. 04). *Cohesion Fund (CF) - About the Fund*. Forrás:
https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/cohesion-fund-cf_en

EUROPEAN COMMISSION. (2023. 04). *Cohesion Open Data Platform* Forrás:
<https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HU/14-20>

EUROPEAN COMMISSION. (2023. 04). *European agricultural fund for rural development (EAFRD) - About the program*. Forrás:
https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/european-agricultural-fund-rural-development-eafrd_en

EUROPEAN COMMISSION. (2023. 04). *European Regional Development Fund*. Forrás:
https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/erdf_en

EUROPEAN COMMISSION. (2023. 04). *What is the ESF?* Forrás:
<https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=35&langId=en>

FÜGGETLEN SZAKSZERVEZETEK DEMOKRATIKUS LIGÁJA. (2009).
Válságkezelés és Bizalomerősítés – A válságkezelő kormány egyéves cselekvési terve . Forrás: Liganet.hu:

http://www.liganet.hu/news/5265/valsagkezelo_program__1_.pdf

IMF. (1998). *International Monetary Found Staff Country Report – Slovak Republic*.
Forrás: Imf.org: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/1998/cr9860.pdf>

INTERNATIONAL VISEGRAD FUND. (2021). *A visegrádi csoport története*. Forrás:
Visegradgroup.eu: <https://www.visegradgroup.eu/tortenelem>

INTERNATIONAL VISEGRAD FUND. (2023). *About us*. Forrás: Visegradfund.org:
<https://www.visegradfund.org/about-us/people/>

KOVÁCS, G. (2021. 09). *Miért adósította el az államot a kormány rekordmértékben egy nap alatt?* Forrás: HVG.hu:
https://hvg.hu/gazdasag/20210916_allampapir_deviza_eladosodas

KSH. (2014). *Sajtószoza - Sajtóközlemények, tájékoztatók*. Forrás: Ksh.hu:
http://www.ksh.hu/sajtoszoza_sajtokozlemenyek_tajekoztatok_2014_01_07

- KSH. (2023. 04). *GYORSTÁJÉKOZTATÓ - Külkereskedelmi termékforgalom, 2023. február (első becslés)* . Forrás: Központi Statisztikai Hivatal:
https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/kue/kue2302.html?utm_source=kshhu&utm_medium=banner&utm_campaign=theme-kulkereskedelem-es-fizetesi-merleg
- KSH. (2023. 04). *Magyarország népességének száma nemek és életkor szerint, január 1.*
 Forrás: KSH.hu: <https://www.ksh.hu/interaktiv/korfak/orszag.html>
- KSH. (2023. 04). *Munkanélküliségi ráta.* Forrás: Központi Statisztikai Hivatal:
<https://www.ksh.hu/>
- KSH. (2023). *Reáljövedelem – reálbérindex.* Forrás: Központi Statisztikai Hivatal:
https://www.ksh.hu/stadat_files/gdp/hu/gdp0035.html
- KÜLÜGYMINISZTERIUM. (2014). *Magyarország a NATO-ban.* Forrás: Kormany.hu:
https://2010-2014.kormany.hu/download/0/7b/20000/magyarorszag_a_NATO-ban.pdf
- MNB. (2013). *Jelentés a pénzügyi stabilitásról.* Forrás:
<https://www.mnb.hu/letoltes/jelentes-penzugyi-stabilitas-201305-hu.pdf>
- SKRZYPEK, A., & SKÓRA, M. (2017). *The Future of the Visegrad Group: Lessons from 26 years of Visegrad's History.* Forrás: Progressives-zentrum.org:
https://www.progressives-zentrum.org/wp-content/uploads/2018/03/The-Future-of-the-Visegrad-Group_2018_ebook.pdf
- TÚRY, G., & VIDA, K. (2012). *Monitoring jelentés, politikai és gazdasági elemzés az EU 10 teljesítményéről.* Forrás: Vki.hu:
http://www.vki.hu/most_jelent_meg/monitoring_jelentes_2012
- VISEGRÁD VÁROS . (2023). *A Visegrádi Hármak, Visegrádi Négyek.* Forrás: Visegrád Város hivatalos weboldala: http://www.sasovits.hu/conf/v4/v4_t.htm
- WORLDBANK. (2023). *Central government debt, total (% GDP)* . Forrás:
 Data.worldbank.org:
<https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS?contextual=default&locations=HU-SK-CZ-PL>
- WORLDBANK. (2023. 04). *Foreign direct investment (% of GDP).* Forrás:
 Data.worldbank.org:
<https://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.WD.GD.ZS?end=2021&locations=SK-CZ-HU-PL&start=2021&view=bar>

WORLDBANK. (2023. 04). *Unemployment, total (% of the total labor force)* . Forrás:

Data.worldbank.org:

<https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=EU>

Táblajegyzék

1. táblázat - Jövedelmek alakulása Magyarországon (1991-2023)...**Hiba! A könyvjelző nem létezik.**

Ábrajegyzék

1. ábra - Munkanélküliségi ráta változás a rendszerváltás utáni években (1990-2009).....	11
2. ábra- Munkanélküliségi ráta változás a gazdasági válság utáni években (2009-2022)...	12
3. ábra - Közvetlen külföldi befektetések a V4-ek országaiban (a GDP %-ban)	31
4. ábra Európai Unió források országok szerinti támogatás szintje (2004-2014)	34
5. ábra GNI arányos nettó támogatási szint az EU Források tekintetében, (2004-2014)	35
6. ábra Unió források a visegrádi tagállamokban (2004-2006)	36
7. ábra - Magyarország költségvetése alaponként (2014-2020).....	37
8. ábra- Lengyelország költségvetése alaponként (2014-2020)	38
9. ábra- Csehország költségvetése alaponként (2014-2020)	39
10. ábra- Szlovákia költségvetése alaponként (2014-2020)	39

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kaszás-Tóth Tímea
A Hallgató Neptun kódja: OMH39B
A dolgozat címe: Az Európai Unió források felhasználása a visegrádi országokban
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Agrár és Élelmiszergazdasági Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023. év május hó 5. nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A Kaszás-Tóth Tímea (hallgató Neptun azonosítója: OMH39B) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot/³ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom⁴.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem⁵

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

Belső konzulens

³ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

⁴ A megfelelő aláhúzendő.

⁵ A megfelelő aláhúzendő.

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kaszás-Tóth Tímea
A Hallgató Neptun kódja: OMH39B
A dolgozat címe: Az Európai Unió források felhasználása a visegrádi országokban
A megjelenés éve: 2023.
A konzulens tanszék neve: Agrár és Élelmiszergazdasági Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023. év május hó 5. nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

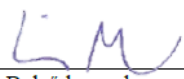
KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének (Kaszás-Tóth Tímea) (hallgató Neptun azonosítója: OMH39B) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védeésre javaslom /nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Gyöngyös, 2023. év május hó 05. nap

Belső konzulens
Dr. habil. Bozsik Norbert